

Cartes de Lluís Bofarull Vallvé, mecànic armer de Constantí, des del front de guerra (maig-setembre de 1938)

Josep M. Grau Pujol

Resum: Transcripció i comentari de l'extensa correspondència que el soldat armer Lluís Bofarull va enviar a la seva família des dels camps d'instrucció de la costa i els campaments dels fronts del Segre i Ebre. Es constata el cansament de la tropa, la manca de preparació dels càrrecs superiors, els atacs de l'aviació enemiga, les penúries en l'alimentació i l'escassetat de tabac. També s'incideix en els problemes per rebre el correu i l'enyorança de la muller, filla, resta de parents i amics.

Paraules clau: Guerra Civil, Batalla de l'Ebre, Constantí, Salou, el Perelló, Pinell de Brai i Bot.

INTRODUCCIÓ

L'estudi de la guerra civil sovint s'aborda des del punt de vista militar, polític o social, però cada vegada més s'intenta destacar l'impacte que va suposar sobre la societat, tant pels soldats que hi van lluitar i sovint morir, com per les conseqüències a les seves famílies. La correspondència enviada des del front és una font bàsica per conèixer la riquesa de matissos i interpretacions de les mentalitats del moment, però sobretot com a mostra de la ideologia i emocions en un moment d'incertesa i forta convulsió. Alguns llibres només publiquen extractes de les cartes, amb la qual cosa únicament mostren la visió del recopilador, sense oferir els textos íntegres, fet que en aquest article intentem capgirar, per així facilitar la recerca a altres investigadors, tal com hem fet en anteriors ocasions.¹

¹ "Cartes des de la Batalla de l'Ebre, per part d'un soldat republicà de Constantí: Llorenç Gibert Recasens (juny-setembre 1938), *Estudis de Constantí*, (Constantí). 26 (2010), p. 133-149 i "Cartes de soldats de Constantí i la Selva del Camp des del front de guerra (1936-1938), *Estudis de Constantí*, (Constantí), 27 (2011), p. 141-166.

Lluís Bofarull, era conegut amb el renom de Lluís de l'*olla*, la seva professió era de lampista, el seu pare es deia Josep i la seva mare Emília, d'aquest matrimoni en nasqueren sis fills: Maria, Jaume, Rosa, Dolores i Mercè (bessones) i el petit Lluís, el nostre protagonista, que es casaria amb Maria Gavaldà Curull (nada el 27 de febrer de 1907 i morta el 17 de març de 2005), filla de Martí G. Teixell, pagès i Maria C. Reig. De l'enllaç del Bofarull amb la Maria, el primer de desembre de 1935, infantarien una filla, que rebria el mateix nom de l'àvia paterna, Emília. En la partida de defunció al registre Civil de Constantí del vint de maig de 1940, segons els testimonis orals d'Antoni Bofarull Vallès i Joan-Baptista Maduell Escardó, consta que morí al front d'Aragó el primer de març de 1938, data inversemblant per què fins el mes de setembre del mateix any encara escriu cartes a la família, senyal evident que les missives sols les coneixia la família i no es mostraren com a prova documental, segurament per por a represàlies davant el nou règim dicatorial. El nostre protagonista no estava a primera línia de foc, sinó al darrera, a certa distància, per seguretat, en ser la seva activitat vital per arranjar els fusells que presentaven problemes de funcionament. En total les cartes conservades són 45 i foren redactades entre els mesos de maig i setembre, amb una mitjana mensual de nou, un mínim de dues (setembre) i un màxim de disset (agost), si bé hem de considerar que alguna no podria haver arribat a Constantí.²

Cronologia de la tramesa de les cartes de Lluís Bofarull a a la seva família l'any 1938

- Maig: 18, 19, 26 i 30, (total 4).
- Juny: 3, 6, 9, 10, 14, 17, 19, 21 –dues–, 24, 26, 27, 29, (total 13).
- Juliol: 2, 3, 6, 8, 9, 22 –dues–, 24 i 28, (total 9).
- Agost: 6, 7 i 7 bis, 9, 12, 15, 16 –dues–, 19, 20, 22, 23, 26, 29, 30 i 31, (total 17).
- Setembre: 3 i 4, (total 2).
- Total: 45 en cinc mesos (amb una mitjana de 9 cartes per mes).

Observacions: quan s'indica dues vol dir que en aquest dia envia dues cartes, sigui a l'esposa o al seu germà.

El 1930 Constantí tenia 2.193 habitants i els joves morts al front foren 48.³

EL CONTINGUT DE LES CARTES

El campament i l'evolució de la guerra

En l'epistolari Bofarull intenta explicar la seva ubicació i vida al campament, però no aporta gaires referències sobre l'evolució de la guerra. La seva primera destinació seria el Camp d'Instrucció de Salou, on de forma clara constata la ineficàcia dels oficials, que el sis de juny els qualifica de «púrria», possiblement

² Les cartes es conserven a l'Arxiu Municipal de Constantí, gràcies a la donació de Magdalena Roig Bofarull, agraïm al seu responsable, Josep Estivill, les facilitats que ens ha ofert per la seva consulta i estudi.

³ Àlex Cervelló Salvadó, "El cost humà de guerra civil (1936-1939) a Constantí", *Estudis de Constantí*, (Constantí), 22 (2006), p. 93-113 i també Montserrat Duch-Anna M. Giné, "Constantí durant la guerra civil", *Estudis de Constantí*, (Constantí), 3 (1987), p. 95-128.

La família Bofarull Vallvé, amb els pares, l'àvia i els germans. El Lluís és el nen més petit, a baix a la dreta. Foto cedida per Magdalena Roig.

càrrecs no qualificats nomenats per sindicats i partits polítics. El divuit de maig se sincera i diu que fan poca instrucció i poden descansar. El 26 és a Massoteres (La Segarra), acampen sota les oliveres, per protegir-se de les inclemències fabriquen barraques per passar-hi la nit i dormen sobre un jaç de palla, en aquest mes encara feia calor. El tres de juny exposa que canvia del Front de l'Ebre al del Segre i després retorna a l'anterior, concretament acampen entre el Perelló i Móra [d'Ebre], a més ha accedit a l'armeria, com a mecànic, càrrec que l'eximeix de lluitar amb el fusell, ans el contrari va amb el camió per arranjar les armes que es van espatllant. També denuncia el favoritisme d'alguns soldats: «la majoria que tenen influència ja se beneficien, ja se enfeinan a la reraguarda». El dia sis considera que la seva destinació a l'armeria és bona, de les millors que hi havia, allà fa bons amics, com en Guillermo Mensa, de Tarragona. Del bon ambient que hi troba ens deix constància: «estic passant una mili de primera», aquesta situació personal la contrasta amb els soldats d'infanteria, que «estan cansats de tanta guerra, molts porten un o dos anys de servei i molts sense veure la família, hi ha un cansanci molt gros». La coincidència amb joves del seu poble o del voltant, és motiu de gran alegria. El dia disset de juny es troba a sis quilòmetres del Perelló, expressa la poca confiança que té sobre el suports internacionals al bàndol republicà, dos dies més tard escriu que en el campament hi havia moltes il·lusions que la guerra finalitzés, suposem era més aviat un estat d'ànim, més que no pas un pensament fonamentat amb fets reals.

Lluís Bofarull Vallvé i Maria Gavalrà Curull. Foto cedida per Magdalena Roig.

El 24 de juny el seu capità li recomana de no canviar de destinació, amb l'argument que era més segura i es trobava lluny de la primera línia de foc. El dia 27 se sincera i afirma que «es veu que el soldat no té cap ganes de lluitar, està molt abatut i molt poc entrenat», en cas de censura aquesta frase de ben segur s'hauria eliminat. Afegeix «torno molt més valent». El mateix dia, quan contesta a la seva esposa sobre la preocupació de l'avenç de les tropes enemigues, ell intenta ser optimista, si bé implora el seu esperit religiós per a pregar per la fi del conflicte. El cansament i desgast és gran, de forma clara diu: «el soldat no té ja ganes de lluitar, està molt abatut i molt poc entrenat», és a dir amb la moral baixa i sense la formació adequada per defensar-se. Poc després, el 29 tot i el desitg que la guerra no s'allargui gaire, pensa en la part positiva de la seva vivència al front, «si en surto en vida, em crec que l'haver anat a la guerra no hi hauré perdut res, sinó ans el contrari, que hauré après alguna experiència».

El 29 de de juny el seu optimisme li fa escriure: «crec que l'haver anat a la guerra no hi hauré perdut res, sinó el contrari, que hauré après experiència», a més creu que la guerra no trigaria gaire en acabar, segurament repetia les consignes per mantenir la moral alta. En aquell moment comunica la seva situació geogràfica, a sis quilòmetres del Perelló. El segon dia de juliol reporta un moviment de tropes: «Segons es veu, per aquí es prepara una gran ofensiva per part nostra», malgrat tot l'abatiment apareix en una missiva posterior (dia tres), en

qualificar la participació en la guerra de «de missió imposada» i la queixa de passar la vida «d'aquesta manera». La mateixa jornada del tres, escriu que la seva dedicació és arranjar màquines de guerra, especialment fusells. En el temps lliure, al vespre, després de sopar, va a xerrar una estona amb un amic de Vilafranca del Camp de cognom Sans i un altre de Montblanc. Al final de mes, concretament el 29, estan situats uns quants quilòmetres darrera l'enemic i arreu on passen observa les cases buides, l'abandonament de material bèl·lic per part dels franquistes, roba i fins i tot cartes dels soldats de l'altre bàndol, amb l'efigie de Franco als papers, que llegeixen amb delit, a més de trobar-hi estampes i medalles religioses. El tres de juliol aprofita un viatge al Perelló per intentar sense èxit, veure al seu germà, malgrat tot aconseguix recollir una maleta. Poc després, el dia nou, rep una segona maleta amb aliments, que complementaran les minses racions, en aquesta data també s'interessa pels convilatans que serveixen al front, especialment els familiars. El 28 de juliol deix constància que porta una vida avorrida, que dormen al camp i no als pobles, per por a l'aviació, a més parla obertament de les calamitats de la guerra, els morts i les grans despeses en armament, sense entrar en detalls escabrosos, per no commoure a la muller i afegeix que es troba a bastants quilòmetres de la línia de foc. El dia sis d'agost coincideix amb el fill gran del Manel Grau, de cal *Sardanet*, oportunitat que li confereix satisfacció i vol que ho notifiqui als seus pares a fi que no passin ànsia. Dos dies després descriu que les operacions militars en el seu sector estaven «un xic paralitzades» i ell es trobava al Pinell de Brai, si bé sovint canviaven de lloc. En aquella carta diu que no vol explicar-li les calamitats de la guerra per escrit, prefereix fer-ho en persona. Gràcies a la publicació de la correspondència d'altres soldats sabem que alguns sí que expliquen els horrors de la guerra, com els morts, ferits, bombardeigs, etc.⁴

Una altra vegada fa esment a la corrupció interna de l'exèrcit, «per ací també es veuen alguns enxufats, si fa o no fa com a la reraguarda». Menciona els bombardeigs de Tarragona i Reus,⁵ és plenament conscient de la superioritat aèria enemiga en el camp de batalla, allà on són ells, els avions alemanys i italians continuament els sobrevolen. El dia set redacta: «de aviació es veu que en tenen molta més, sempre fan volades de 25 a 30». Es mostra perplex per les calamitats de la guerra, creu que si ho vegessin les dones (mullers o xicotes), no n'hi hauria. Sobre els seus companys afirma que per allà gairebé tots eren catalans i pares de família, especialment de les lleves del 25 i 26. En el comentari que fa Joan Santacana de les 250 cartes que el soldat de Calafell, Joan Papiol Solé, tramet a la seva promesa, deix constància que els soldats catalans es busquen entre sí, sobretot els de la mateixa població i intenten relacionar-se.⁶

⁴ Eloi Vila, *Cartes des del front*, Badalona, 2012.

⁵ Els llançaments de bombes sobre Tarragona el 1938 es produeixen entre els mesos de juny (3, 16 i 22) i juliol (26), precisament el darrer dia hi ha una víctima originària de Constantí, Joan Borràs Roig, vegeu entre d'altres Lluís de Salvador, *Quan la mort venia del cel. Memòria dels bombardejos sobre Tarragona (1937-1939)*, Valls, 2009, edició a cura de M. Elena Virgili i Montserrat R. Sans, per Reus disposem de la monografia d'Ezequiel Gort i Salvador Palomar, *Viure sota les bombes. Els bombardeigs a Reus (1937-1939)*, Reus, 2010.

⁶ *Vides creuades: cartes d'amor i de guerra*, Calafell, 2006.

El mes d'agost el destinen a reparar l'armament dels batallons de la primera línia de foc. El dia sis comunica que es troba prop del Pinell de Brai, per la part dels túnels del ferrocarril, a Bot. Un dia després, en previsió del fred de l'hivern, creu que seria bo de comprar una jaqueta de pell a Valls, tot i que més endavant es penedeix de la idea per no perjudicar la fràgil economia domèstica i prioritzar el benestar de la dona i filla. Per no preocupar als de casa diu que ha trobat uns guants de punt en una cabana abandonada pels soldats contraris, també esmenta que amb ells hi opera «El Campesino». En una carta del dia set, davant la insistència de la seva esposa en conèixer la seva localització per enviar-li paquets, ell li respon que no li és possible dir-ho, també remarca que en el seu campament, hi ha molts catalans, també fa referència a la presència d'aviació contrària en volades de 25 a 30 aparells, a més opta per no comentar per escrit les atrocitats de la guerra i prefereix fer-ho en persona quan es vegin. El dotze l'adverteix que no pot escriure a causa del volum de treball: «tenim molta feina» i parla d'una altra ofensiva republicana, quatre dies més tard, relata que ells estan «bastant retirats del front» i hi ha rumors de travessar el riu Ebre per descansar uns quants dies. Explica que el seu company de Tarragona es desplaça a Salou i que la família d'aquest ha marxat de la ciutat i roman al nucli dels Molnars. El dia vint, de forma oberta, diu que es creia que la guerra s'acabaria aviat i ara és conscient que s'allargarà, dos dies més tard continua manifestant el seu cansament i les ganes de la fi de la guerra. El 23 no creu que passin l'Ebre, ni tampoc rebre permisos per visitar la família, tres dies més tard segueix en el mateix lloc. El 29 comenta que té poca feina d'armer, es passa el dia dormint, amb una vida avorrida, també observa els combats de l'aviació, tot i que són lluny i a bastanta alçada, a més veu caure alguns aparells i com els aviadors es llancen amb paracaigudes. El darrer dia d'agost apunta que tots els pobles per on passa estan «xafats» per l'aviació estrangera i és realista respecte a la superioritat àrea dels enemics, contínuament els avions alemanys i italians sobrevolen les línies de foc i la reraguarda. El tres de setembre té ganes que s'acabi la guerra, fins i tot esmenta els rumors d'una vident de Madrid que pronosticà el seu final el quinze del mateix mes. És optimista en relació al suport internacional a la República, però mostra els seus dubtes per no haver de patir un nou desengany. El quatre de setembre ja ha creuat el riu per la carretera de Miravet al Pinell de Brai i sembla que es prepara una gran ofensiva.

La 11a Divisió, va passar el riu Ebre per les Illetes, terme de Ginestar, a la riba dreta entre Miravet i Benissanet. Hi va passar primer un grup experimentat de nadadors. Estava comandada pel Major J. Rodríguez, tenia soldats molt veterans que havien format part del mític 5è Regiment.

La 100 Brigada estava comandada pel Major Santiago Aguado i el Comissari era José Terrón. Van desenvolupar l'ocupació militar a l'espai de la Fontcalda i les seves cotes, als termes de Gandesa i Pinell de Brai, entre les cotes 705 o Punta Alta i l'ermita de la Magdalena. Van fer una forta i llarga defensa, perquè aquestes cotes es van defensar cos a cos. Es va perdre i recuperar diverses vegades.

La primera intenció republicana era arribar fins a Gandesa per Bot, però no fou possible i es van quedar prop de l'ermita de Sant Josep. Al davant tenien la 4a. de Navarra del general Camilo Alonso Vega, força ben experimentada del

Lluís Bofarull Vallvé. Foto cedida per Magdalena Roig.

Cos d'Exèrcit Marroquí (Juan Yagüe Blanco). L'ocupació franquista es va produir per desgast dels republicans que van patir moltes baixes. El que va quedar de la 11a. Divisió es va traslladar a la Serra de Cavalls. I a inici de novembre de 1938 van creuar el riu els pocs que quedaven.

L'alimentació i el tabac

El mes de maig comenta que per esmorzar prenia café amb llet, per dinar fessols amb col o amb bou, aquesta carn era subministrada en llaunes pels russos, per sopar podien donar-los-hi arròs amb bacallà. El mes de juny comenta que algun dia havien menjat faves, també que a l'àpat central del migdia a banda d'alternar els fessols amb sigrons, en ocasions havia degustat patata amb pilotes. Un aspecte reiteratiu és l'enyorança de la verdura i fruita fresca, també de les minses racions de vi per beure. El dia sis fa constar que el cuiner del batalló havia anat al Perelló a intentar comprar peix per variar els menús, però retornà amb les mans buides, més endavant, el vint-i-u, fa esment que també consumeixen carn congelada i pernil. Bofarull incideix sovint a l'augment de la gana, que atribueix al cansament, tot i que es contradiu, així el dia tres de juny afirma: «no

treballem gaire i tenim bastant de menjar». Els paquets de menjar que rebia de la família eren de gran ajuda per completar l'alimentació, si bé es veu obligat a compartir algunes coses amb els seus companys, com per exemple les avellanes (dia 26). El dos de juliol anota que hi ha dies que repeteix de ració, però en d'altres hi ha mancances, fet que el porta a vegades a somniar que és a Constantí i la dona li embolica tomaques i pebrots per pendre al front. El sis de juliol tramet un correu per a que li facin un paquet amb enciam, cebes, pebrots, oli, vinagre, avellanes i unes espardenyas. Constata que les porcions individuals són insuficients, senyal evident de la dificultat de l'exèrcit republicà per rebre subministres de forma regular, destinats al manteniment de la tropa.

El dia nou de juliol remarca que s'ha d'amagar-se en un racó per menjar el que li envien des de casa, però encara es queda amb gana i no s'engreixa, senyal evident de la manca de nodriment. El vuit d'agost anuncia la rebuda d'una maleta plena d'hortalisses, carabassó, patates, cebes i tomàques, gràcies a les quals poder assaborir una samfaina, també la seva esposa li vol fer una tramesa de fruita, cosa que el Lluís no ho veu amb bons ulls atenent el pes, a més a més prefereix que li faci arribar oli en comptes de vi. On acampen hi ha ametlles i raïm madur. Per no angoixar a la dona emfatitza que el menjar «va bastant bé». El set d'agost insisteix que «per ara el menjar va bastant bé», malgrat no haver-hi altra cosa que el *ranxo* i els fruits del camp. El 31 d'agost canvien de posició i s'allunyen de l'Ebre, la qual cosa modifica el proveïment d'aliments, abans disposaven d'una dona d'un mas que els hi portava fruita i tomàquets. El quatre de setembre anota que té gana com un cavall.

El tabac

Una de les poques evasions al campament era fumar, el mes de maig el lliurament de tabac era abundant, però el mes següent les racions són menors i fins i tot es parla d'escassetat, per aquest motiu en la missiva del 26 sol·licita que li enviïn des de casa seva, no només per a ús personal, sinó també per obsequiar-ne als oficials, a fi d'aconseguir algun favor. Més endavant el tres de juliol anota: «ja fa una pila de dies que no ens donen gens de tabac» i de nou en demana a casa, posteriorment el dia nou del mateix mes reitera que necessita tabac per oferir-lo als seus superiors a canvi d'un millor tracte. El set d'agost perd la pipa de fumar, però en absència de la matèria prima no li dóna importància. El dia 29 comenta que ha trobat una pipa, però no té tabac, la muller insisteix en enviar-li una jaqueta i unes sabates. El quatre de setembre torna a demanar tabac i paper de fumar. En relació a la higiene el disset de juny hom escriu que tenen poca aigua per rentar-se, si bé no en manca per beure. També esmenta la presència de paràsits (polls i puces). La neteja de la roba la fan ells mateixos (dos de juliol).

El correu

El servei de carteria era bàsic per enviar i rebre cartes dels familiars, aquest nexa de comunicació era de les poques alegries que un soldat tenia al front, a banda de la fraternitat amb els seus companys. Des d'un bon començament el nostre protagonista intueix el mal funcionament, especialment els retards o les pèrdues de correspondència (divuit de maig). També la tramesa de paquets era

vital per rebre roba, calçat, productes de neteja o aliments. El sis de juny reclama, un tinter, metxa i pedres d'encenedor, tabac, samarretes d'estiu, pantalons i si és possible una granota de treball, petició que és resposta el dia dinou, a més de sabó, ploma i llapis per escriure, agulles de cosir, xocolata i avellanes, però no el preuat tabac. Tres dies després demana una maleta, una boina i tabac i deix constància dels problemes del correu: «pel que es veu es perden moltes cartes», també vol que li facin arribar targetes postals, que si bé disposen de menys espai per escriure, permeten comunicar-se de forma més senzilla. La necessitat de contrastar el que se sap de l'evolució de la guerra, fa que demani que li facin arribar les notícies que tinguin: «ja em diràs que es diu per aquí de la guerra». El 26 de juny la petició és de segells. A banda del servei ordinari militar, el sis de juliol envia cartes a través d'un veí que habita en un mas proper al campament, ignorem si la causa és evitar la censura o simplement per agilitzar la tramesa. Per controlar l'emissió de les cartes, el juliol, la muller suggereix de numerar les cartes. En no haver-se conservat els sobres, desconeixem si portaven el membret de censura, tampoc hem vist paràgrafs taxats, però la bibliografia ens informa que era habitual.⁷ El dos de juliol Bofarull s'estranya que la seva esposa no rebí les cartes que ell li envia. L'endemà ell apunta que li ha passat la setmana depressa en haver rebut noves seves cada dia. A causa dels desgavell del servei postal, acorden numerar les missives. El dia vuit reclama segells i una ampolla de tinta, l'endemà dubta si la dona ha rebut les seves missives amb normalitat, el 28 en previsió escriu: «si estàs alguns dies sense rebre carta meva no en facis cas, la correspondència no va bé». El sis d'agost el servei s'agreuja i es lamenta de no rebre notícies de la família, però en la mateixa jornada se soluciona el problema postal. En aquesta data detalla que escriu sota una figuera, «privat de tota comoditat». L'endemà fa constar que ha rebut els segells, fet que demostra que no li obrien els sobres com en altres llocs. El dia nou, llegim que fa dies que no té cap carta, constatant el mal funcionament del correu, però a la vegada exposa la importància del mateix, en ser com una conversa contínua amb l'esposa, a més és conscient del patiment de la darrera en no rebre noves. Un dels problemes més greus era el retard de les trameses, així el dia 23 li lliuren tres cartes de cop. El quatre de setembre sol·licita sobres i paper d'escriure.

La petició de permisos

La seva muller insisteix en la petició de permisos per a poder veure la família, però la resposta sempre és negativa. Tot i això, les ganex hi són per les dues parts. El 21 de juny deix constància de la visita d'algunes dones al campament militar, una de Riudecols que havia vingut a veure al seu marit i una altra de Picamoixons al seu promès. Des de Reus havien caminat a peu i dormit al ras, en un periple perillós i poc recomanable. Al final de juny en una visió realista, creu que no es podran veure fins que s'acabi la guerra. El dos de juliol la parella li

⁷ Sobre la censura en la correspondència republicana i franquista durant guerra vegeu la tesi doctoral de Jesús García Sánchez, "La censura postal en la Europa del siglo XX", Universidad de Salamanca, 2009, p. 555-595 i l'article de Javier Cervera Gil, "Historias mínimas: las cartas en la guerra civil española", *Hispania Nova. Revista de historia contemporánea*, (Madrid), 15 (2017), p. 125-146.

insisteix en visitar-lo a ell i al germà d'ella, per la qual cosa necessita autorització, Bofarull li reitera la impossibilitat d'obtenir-la. El 24 comenta la possibilitat de veure's aprofitant un viatge a Salou. El set d'agost ell pregunta si a casa tenen suficient pa per menjar. El sis d'agost perd l'esperança d'aconseguir un permís que s'ha de demanar al Sindicat, no creu que li concedeixin, «ja no em fio de res», el desànim es s'apodera de la seva persona.

Sobre la ideologia política hi ha poques referències, el 27 de juny escriu «maleixis al feixisme, puig ell és el culpable de totes quantes penes tenim». En les memòries del soldat Miquel Signan, llegim que al front «de política no en parlen mai», hi havia joves procedents de famílies d'ideologia d'esquerra, de dretes, catalanistes, demòcrates i liberals, però pocs revolucionaris.⁸

Bofarull no acostuma a acomiadar-se amb la paraula Salut!, solament ho fa en una ocasió, el dos d'agost i en una missiva al seu germà, tampoc qualifica de camarades als seus companys. El set del mateix mes titlla als enemics de fatxes i els avions que els atacaven de feixistes. El sis d'agost qualifica a la guerra de «maleïda», un dia després repeteix el mateix adjectiu, però hi afegeix el de criminal. El dia 20 d'agost escriu que la culpa de tot és del feixisme i dels feixistes, als que cal maleir.

La família i la vida a la reraguarda

Un dels principals objectius de les cartes era mantenir la relació amb la família i animar-se mútuament, Bofarull intenta inspirar tranquil·litat als seus, a més de voler saber notícies sobre la seva situació, especialment de l'esposa Maria i la filla Emília, però també del seu germà i cunyat, els pares, amics i fins i tot al mestre d'escola. Sempre agraeix la rebuda de cartes que l'animen en el dia a dia. No explica la crueltat de la guerra ni els seus detalls més escabrosos, però si que deix entreveure la seva duresa: «la guerra mirada de les taules del bar o mirada de més a prop és molt diferent». Coneixedor de les possibilitats de la mort, quan algun parent és destinat al front, com el seu cunyat, els hi recomana: «feu los possibles de que pugui arregar qualsevol cosa menys el fusell». Amb perspectiva històrica, Miquel Signan és prou eloqüent sobre la importància de les cartes: «et tornen a la vida d'abans amb tanta força, que tot el que et rodeja perd sentit. Després de la feina de contestar i de pensar el que pots dir que no els esveri o escandalitzi» [als familiars].⁹

Els sentiments d'estimació i enyorança a la família són comuns en epistolaris d'altres soldats.¹⁰

Lluís Bofarull sempre porta a sobre una fotografia de la seva cònjuge i filla, com una mostra d'unió, les seves emocions són intenses, prova d'això és la carta del 27 de juny, on hi vessa llàgrimes de tristesa per la separació física de la família, però a la vegada demana que siguin fortes. Contínuament repeteix missatges positius sobre la seva salut per contrarrestar els desànims de la dona, «em sembla que de cada carta que em fas vas perdent més la serenitat», vol que ella

⁸ *La guerra als vint anys*, Barcelona, 2002, p. 36-37.

⁹ *Op. cit.* p. 32.

¹⁰ Jaume Espinagosa Marsà, "Cartes d'un soldat a la Guerra civil de 1936-39: Josep Franquet i Corbella de Tàrraga", *Urtx* (Tàrraga), 5 (1993), p. 209-231.

Maria Gavalda Curull i la seva filla Emília Bofarull Gavalda. Foto cedida per Magdalena Roig.

mengi i es cuidi per evitar que li afecti l'enyorament. Després de dos mesos sense veure's, ella insisteix en visitar-lo al front, circumstància que no serà viable, per la qual cosa continuament li recorda la seva estimació, així el dia tres de juliol escriu: «Si Maria si, ara t'estimo més que mai». En la mateixa jornada li envia una petita cinta vermella per la nena i li recorda que no estalvii res per menjar. El vuit del mateix mes demana a la seva muller que s'animi, també li recomana que no faci tants esborranys de cartes i escrigui directament. Les informacions sobre els esdeveniments a Constantí no són gaire abundants, el mes de maig es preocupa per les factures que té pendents de cobrar per feines fetes, també en previsió a un futur racionament o manca de proveïment, recomana a la seva esposa que procuri acaparar menjar. A més ja fa esment de les futures trameses de diners procedents de la paga, que faria a través de girs postals. Amb la progressiva incorporació de les lleves fa que s'interessi pels que marxen al front, com per exemple el seu cunyat Pau Gavalda, que és enviat a fer trinxeres. El deu de juny s'assabenta de detencions a la vila nadiua. El dinou de juny comprovem els

problemes que té per pagar factures pendents del seu negoci. Com a persona arrelada a la terra, també vol saber del progrés de les collites. El dos de juliol explica que està assabentat pels diaris, dels bombardeigs a la ciutat de Tarragona i envia records al mestre de l'escola i amics. El dia nou evoca l'enyorança als dies de cacera amb el convilatà Casimir Rovira i les ganes de reempendre aquesta distracció en tornar de la guerra. Gràcies a la carta del sis d'agost sabem que en el seu pis s'hi allotgen uns refugiats i té coneixement de nous atacs aeris sobre les ciutats camptarragonines. El set d'agost precisa que a Constantí hi ha molt de trànsit de vehicles i hi veu un possible perill de bombardeigs. El set d'agost a causa de l'augment del trànsit d'automòbils per Constantí recomana a la seva dona que marxi a fi d'evitar el perill dels bombardeigs aeris. El dia nou recorda les dates festives que són referents en la vida del poble, com és la Festa Major (primer d'agost), però a la vegada insisteix en que la parella marxi a fora vila a cercar un refugi segur, concretament al Rourell. El setze demana paciència i resignació, «procura passar els mals ratos de la guerra com puguis», ells no hi poden fer res davant les circumstàncies. Bofarull de forma genèrica destaca les «calamitats tant desastroses que porta una guerra», que qualifica un altre cop com a maleïda, la importència i les escenes sagnants, el dia vint li fan expressar clarament que està tip de tanta guerra i desenganyat a nivell polític i social, només té ganes que s'acabi l'enfrontament bèl·lic. Dues jornades després, a causa de la tramitació dels impostos municipals sobre el seu establiment, s'escandalitza i es nega a pagar-los justificant que ell és fora de casa i no treballa, amb la qual cosa no obté cap rendiment, «això ells hi hauria de sortir del cap». El 29 en ser ja temporada de plegar avellanes, els plans de la companyia que tindran, amb la denominació de «xusma» i manifesta: «ja esteu ben posats».¹¹

L'agreujament de la situació militar provoca que la dona i filla vagin a viure a casa dels seus pares, però considera que no han de deixar el pis. El dia trenta, amb el patiment de la guerra, Bofarull sols pensa en retornar a casa i recuperar el temps perdut. La mort de Lluís Bofarull farà que la seva vídua Maria hagi d'empendre sola la criança de la filla Emília, tant sols amb l'ajut de la família. Recordar que la guerra també li pren per sempre el seu germà Josep i temporalment al Martí, que també lluità a la batalla de l'Ebre, més endavant capturat pels feixistes i empresonat als camps de concentració de Miranda de Ebro (Castella) i Urduña (Biscaia).

¹¹ Suposem que es refereix als refugiats dels territoris ocupats que havien arribat des del final de 1936 a Constantí i que l'abril de 1938 assoleixen la xifra màxima de 148, Juan Roberto Zepeda, "Els refugiats de la guerra a Constantí (1936-1939)", *Estudis de Constantí* (Constantí), 27 (2011), p. 167-200.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Cartes que el constantinenc Lluís Bofarull envia a la seva família (1938)

1

18 maig de 1938

Molt estimada Maria:

No voldria altra cosa qu'el rebre la present, et trobesis gaudin de tan perfecta salut com és la meva en la hora present. Potser auràs pasat alguns dias intranquilla, per què hauràs pensat a que no sabia a que menjar. Doncs has de sapiguer qu'amb menjo el *ranxo* que'em donan i el trobo molt bó. Quasi que cada dia per desdejuni ens dóna café en llet, per dinar fasols amb col, és una menja que m'agrada molt i per sopar ens donant lo mateix i bacallà amb arròs. Aixís és que per això no cal que pateixis gens. Aquí a hon som, si no fos que som tan lluny de casa, ens trobem mil vegadas millor que a Salou. Tan se bal per la vida, o sigui pel menjar, com pel treball. Aquí apenas fem gens d'instrucció y dormim tan com bolem. Te aix de atvertir que aquí dormim a la palla, que no és aquell dormir de Salou. També podries emportar-me aquell matalaset. Com que això de la guerra sembla qu'es vaxi allargant, procura arreplegar tot el menjar que puguis per la nena, perque cada dia que se allargui això, els aliments s'aniran acabant. També aix de dir-te qu'em donan bastant de tabac i segons em diuan, aquí cada mes pagan, aixís que si puc, jo te enviaria totas las pasetas que cobro.

Digas al meu jermà Josep que vaxí a buscar aquell paquet que tinc a Tarragona. També voldria que anés a cobrar totes las facturas que resten cobrar. També emb diràs si vós reben las cartas, perque emb sembla que això de correus funciona molt malament, antes de aquesta ja te n'avia emviat una atra [carta].

Aixís que vaxís sapiguen notícies me-nos fer-o sapiguer als meus familiars, perque no voldria escriurer en ningú més que a tu. Ja pots dir-los-hi que

No se enfadin. De tot com et dic no et creguis que te enganyi, qu'estic molt bé, lo que no sé si aquí a hon som i serem molt de temps. Per mi no sé a que dir-te més. Quan me escriguis, ja em diràs que feu per aquí. Fes per mi forsa petonets per la nena, rep una forta abraçada del teu,

Salut!

Lluís Bofarull

2

19 de maig de 1938

Molt estimada Maria:

Segurament qu'antes d'aquesta carta n'auràs rebut una altra del dia 18, la qual bareix posar-t-i un papareta, dien-te, deia, qu'estaba daban i que no m'escriguesis fins que et tornés escriure jo.

Per ara es veu que això se a sospés, per lo tan, pots escriure en la mateixa adresa. Petons per la nena, qu'l'enlloro.

Per aquí estem encantats de la vida, avui ai menxat fesols amb bou. Que m'han agradat molt. Per a mi no cal que pateixis, que per la hora present emb trobo molt bé. Dóna recorts a tots els de la família y a Josep y Madalena.¹ Rep del teu oma una forta abrasada, teu.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ Es refereix a Magdalena Reig Coll, nascuda a Vilallonga del Camp (cal *Reiget*), àvia de la seva esposa Maria Gavalrà.

3

26 de maig de 1938

Molt estimada Maria:

T'escric aquesta només per que vaixis rebent notícias meas. Emb fa port que d'ensà que sóc fora de la nostra llar tan estimada, no hauràs rebut notícias meas, puix això t'aurà fet sofrir una mica. Dic això perque d'ensà que som fora de Salou, porto escrites 4 o 5 cartes y no en tinc cap de rebuda de teva. Ja som fora de Massoteres,¹ ara som amb companya. Forsa patons per tu y per la nena. Vostra que s'estima amb tota l'ànima.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ Municipi de la comarca de la Segarra.

4

En companya, 30 de maig de 1938.

Molt estimada Maria:

Esperan rebre notícias tevas, ahi retardat uns dias en escriure't i al veurer que tardo tan en sapiger notícias tevas, amb decideixo ha escriurer-te aquestas quatra ratllas, tan sols per que vaixis sapiguent algo de mi. Estic en companya y campem per sota de las oliveras. Ens emb fet unas barracas a hon hi pasem la nit, també i tenim un bon jas de palla, lo qual ens permet que i descansem molt vé, per aquí en aquest país ja i fa molta calor. Ahir barex solicitar al capità de la companyia, una plasa de mecànic armer. Amb dóna molt bonas impresions. Quan així algo de això ja escriuré. Per ara de salut estic molt vé y per el damés També, com vós o desitjo per tu y per la nena. Tota vegada que no escric cap carta a casa la mara, voldria que li anesis donan notícias meas. Dóna recorts a tots els meus amics, moltas memòrias a l'Anton del *cuartel*. Sense atra més que forsa petonets per la meva filleta y també un per a tu, es despedeix teu,

Lluís Bofarull

[Al revers] Molt estimat papa, reste al meu poder la teva y tant estimada carta.

En campanya, 3 de juny de 1938

Estimada Maria: Avuy dia 3 de juny ha estat un gran dia per a mi, puix he rebut duas cartas tevas, fexa del 25 y 28 de maig. Com amb la teva lletra amb desitjas, em trobo gaudin de la més perfecta salut, com aixís o desitjo per vosaltres mateixos. Celebro molt, com si o haguessis fet per a mi mateix, que baixis obsequiar a aquells xics com no aròs y també que haixís riurer tan amb ells, jo densà que sóc fora de Salou, jo no hi pogut sapiguer res més de aquests xicots, cosa que me agradaria molt. Tal com tu ets bares trobar en aquella tempesta benin del Rourell, també bareix trobar-me-hi jo, estaban campats a una o duas horas de Balaguer, a sota unas oliveras, però no ens bàrem mollar, porque aixís que baierem qu'es posava núvol, ens fèrem unas barracas. Segons emb dius amb una de las tevas cartas, que voldrias venir a veure'm, et prego que desisteixis de fer-ho. Primerament porque d'ençà que sóc fora de Salou, que no amb estat 6 dias en un puesto, sempre anem canvian forsas hora. Com ja auràs rebut alguna carta, hauràs vist que ja amb canviat del front de Tortosa al de Lleida y hara amb aquesta que t'escric, sabràs que ens tornem a trobar atra volta entre el Perelló i Móra o sigui a prop de allí hon èrem el primer dia i després no voldria que vinguessis, perquè no campem quasi may en cap poble, sempre o fem per al camp, acampem aixís per la aviació. Perquè aixís és molt difícil qu'em trobis. Precisament ahir dia 2, bàrem pasar per Reus, devien éser prop les vuit de la tarda, en direcció al Perelló. Dels quatre o cinc xicots qu'anava de Tarragona, només me quedat amb un company. Tots ja ens despatriat. La adresa de aquest xicot és: Rambla Pau Iglesias, núm. 13, 2n. pis.

Per menjar em donen fesols tous amb carnt russa, qu'els trobo molt bons. També alguns dias fem fabas ofegadas, això si en trobem per el camp. Fa cosa de 3 dias que bareix escriure't una carta, la que et notificaba que havia ingresat a la armeria com a mecànic armé. Aquí a on sóc, hara estic molt vé, només som 14 i es campem independen de la demás tropa. Per ara no cal que pateixis per a mi, puix jo tinc el que volia i a més, jo no tinc fosell ni res. És a dir nosaltres sempre anem darrera de las línias, amb un camió a reparar las armas qu'es van espatllan. Ja et dic, no cal que pateixis per a mi, per ara estic de primera. De animat jo ne estic des del dia que vareix deixar el fusell, sembla que sigui un altra. Per aquí es veu que fan falta molts mecànics y atras oficis, puig pel que es veu, la majoria que tenen influència ja se beneficien, ja se enfeinan a la reraguarda. Referen al qu'emb dius, aquest xicot de Tarragona que viu aquí a casa, podria éser molt fàcil qu'emb veiés, però també podria éser molt difícil, perquè ja més camions aquí al front. Qu'en el dia que marxàrem de Balaguer, es podrian contar a ha cents els camions. En quant qu'et porti del front, no et creguis que sigui allí mateix, sempre anem al darrera de totomb.

De pasetas no m'en falta cap, puix les que bareix pendrer de aquí a casa, encar las tinc totas. Sento qu'el teu germà Pau [Gavaldà Curull] sigui a fer trinxeras,¹ però a que hi farem? Si ell fa trinxeras, jo faig una altra cosa. És veritat en aquell xicot, li bareix prometre dos mesos de feina, però segons es veu no deuan aver comprat la brisa del Catllar, perquè no pot ésser que aixin acabat tan

aviat. Si tens intenció d'enviar-me algun paquet, tens d'enviar-lo a Barcelona, carrer de Londres, 163.

No vulguis sapiguer la alegria que i tingut al rebre el retrat de la nena, no em fa res que sigui entremaliada, lo que amb fa por, és de que aogun dia no l'agafi algun coxe. Per ara estem campan amb un mont qu'està la mar de vé. Per aquest país cada pam de terreny es veu que jo em (...). Forsa petons per a tu y per la nena, teu.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ Nat a Constantí el 1904.

6

En campanya, 6 de juny de 1938.

Molt apreciada Maria: Qu'al rebre aquesta carta, et trobis tu y la nena y demés familia, gaudin de tan bona y perfecta salut, com és la meva per la hora present. Ja fa alguns dias que bareix enviar-te una carta dien-te que m'enviesis uns pantalons y millor si pogués ésser un mono, duas semarras de istiu, un tinter. Si al rebre aquesta encar no o has enviat, voldria que hi posesis maxa de encenador y unas cuantas pedras y també aquell tabac que dius que tens. Aquí ja ens en donan de tabac, però per las ganas que n'i ha, ens en donan poc. Amb una de las cartas que baras enviar-me, amb preguntas ahon bareix deixar aquells pantalons y el barretet de la nena. Això ho bareix deixar en aquell mas qu'últimament bareix menjar. Ja emb diràs si o eu anat a buscat. També bareix deixar-i la bicicleta. Jo per ara estic encantat de la vida, sóc a la armeria, jun amb aquell xicot de Tarragona, fem de mecànics ermers. No treballem gaire y tenim bastant de menjar, fem uns sigrons nerons y uns fesolets que són la mar de bons. Ahir precisament hasta bàrem fer pilota amb pataca y sigrons, la mar de bons. Si aixís com som amb un camp, que no hi ha més qu'oliveras, fósim a prop de la horta que poguessis comprar alguna cosa de verdura, feríam uns menjàs si fa o no fa com a casa. Avui mateix ha anat al cuiner que tenim, al Perelló a comprar peix, però no en podrem menjar per què no ne ha pogut trobar. A mi [el] que em falta més és vi. Ja en donant, però en donant molt poc. Tenim un tinent y un sergento que són la posta del mont, sembla que no siguin oficials tampoc. No se semblen gens en aquella púrria de Salou. Però en un regular els oficials aquí en campanya tots són bona gent, puix tots combinant junt amb la tropa. Si aquet destino que tinc el puc conservar, crec qu'estaré molt vé, puig segons emb diuent, és un dels destinos millors que i ha. Aixís és que per mi no cal que pateixis, que jo per hara estic de primera. Per si aproban o no aquella instància no cal qu'et faci patir, perque és molt difísil sortir de aquesta divisió, però de totas maneras si un dia l'aproban, envie-la. Li envias aquest paquet que et demano, tens de enviar-lo al carrer de Londres, 162, Barcelona. Tens de sapiguer que no té de pasar de 5 quilos. Aquell xicot de Tarragona qu'estem junts, és Guillermo Mensa (Pau Iglesias, n. 13. Tinc ganas d'enviar una carta a la junta del Sindicat, demanant aquell deu

per cent qu'emb baran prometre. Sensa atra més, que dongis recots a la meva mara y demés família. Rep petonets per tu y la nena, ja emb diràs que fa la nena, teu.

Lluís Bofarull

7

En campanya, 9 de juny de 1938

Molt estimada Maria:

Res més voldria que al rebre aquesta carta gaudiguessis de tan bona salut com és la meva per la hora present. Com en atras cartas jo t'a ai dit, estic pasan una mili de primera, aixís és que si las cosas no canvian, que no em treguin el destino que tinc. Estic encantat de la vida, només és que estic tan allunyat de la família i penso molt en tu i la nena, principalment. Hara que fa aqueixas tardas de istiu tan bonicas, quan se pon el sol sempre penso en aquells tomets que anàvam a donar al camp amb la nena. Si la gana que fa uns cuants dias tinc, no em pasa, crec que aumentaré de pes, puig no sóc tan llaminer com era, tot me o menjo. En tots los soldats que parlo, tots dian que ja estan cansats de tanta guerra, puig ni hi ha molts que ja porten un y dos anys de guerra y molts mesos sensa poguer beurer a la família. Es veu que ja i a un cansanci molt gros, no cal parlar de la quinta del vint-i-set. Quan m'escriguis ja emb diràs si tens aquell paquet de casa Sanromà. Ahir bareix cobrar 310 pta., las que en moment oportú té enviaré, puig jo no las necesito. No las envio hara porque dien que las tenen molt de temps entretingudas. Digas a Pitu ferré, [Josep Cusidó] que si vol fumar caliquenyos que vingui cap aquí, qu'ens en dóna sis o set cada setmana. La atra dia barax escriura una carta al Sindicat, demanant aquell deu per cent que emb baren prometre. Dóna recorts a Lluís [Franquès] del bart y també en aquells companys qu'abiten per allí y diga-li que la guerra mirada de las taulas del bart o mirada de més a prop és molt diferent. Dóna també molts recorts al senyor [Manel] Beranguer.

No puc explicar-te per referent a la guerra, puig somb llun del front (uns 25 km). Quant escriguis, posan a la carta una tarja postal,¹ porque com que tinc tan pocas cosas per explica't, eixis te enviaria la postal, qu'alego està fet. Salut i asta la victòria. Rep forsa petons, tan tu com la nena, diga-li que la enlloro molt.

Lluís Bofarull

[PD] Encart continuem amb siguem al mateix puesto, ja em diràs si el teu para ba portar aquella caixa a Valls y quant li baren donar.

Observacions

¹ Eren prefranquejades i no necessitaven segell. No se n'ha conservat cap.

8

En campanya, 10 juny de 1938.

Molt apreciada Maria:

Com en cartes anteriors t'axi dit, el meu estat de salut segueix siguent inmirollable asta la hora present, com aixís o desitjo per tu y la nena. Restan al meu poder las tevas duas cartas del dia 30 y 31 de maig, que bareix rebre totas duas al mateix dia. Sobrer el que'mb dius de la instància que si ja l'an aprobada, aix de dir-te que també m'alegra que sigui aixís. Aix de dir-te que de aquí a hon sóc, fàcilment se hen surt. Ja amb diràs si el teu jermà Martí [Gavaldà Curull] ja s'incorporat en la quinta. M'estranya molt que Josep, el *pescador*,¹ s'així fet boluntari. Fa cosa de un o dos dias, que de casualitat bareix trobar aquell xicot de la Masó que està casat a Vilallonga [del Camp], tots dos bàrem tenir molta alegria. Emb digué qu'els atras companys encart es trobavan a Salou. Ja m'explicaràs algo sobras aquestas detencions qu'en la teva carta m'explicas. Fa uns dias que bareix escriurer a Joan el nabot, a veura si emb contestarà.² Avui quant vaixí a tirar aquesta carta, et faré un giro de 300 ptas. Ja em diràs quant el rebis. Sense atra més, es despedeix de tu, donan un fort abràs y petons per tu y la nena, salut, teu.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ En aquest període a Constantí hi havia algunes famílies amb el cap de casa pescador originàries de Tarragona.

² Es tracta de Joan Plana Bofarull, fill de la seva germana Maria.

9

En campanya, 14 de juny de 1938.

Molt estimada Maria:

Hauràs notat al rebre aquesta qu'hauràs estat alguns dias sense rebre'n cap carta, ai fet això per dona-te una forta alegria, puig teniamb de fer un viatge aquí a Tarragona amb el camió de l'armeria, però hara en decideixo a enviar-te aquesta carta, puix el viatge amb semble que sé a sorprés. De aver vingut, segurament aguèrem vingut tres o cuatra, junt amb un tinent a dinar aquí a casa. Emb trobo molt vé y disfruto de una bona salut, com aixís o desitjo jo per a tu y la nena. A la nena fes-li forsa patonets de la part meva, salut, teu.

Lluís Bofarull

10

En campanya, 17 de juny de 1938.

Molt estimada Maria y Milin: ja fa uns quants dias que no tinc carta teva, però no ho estrany, per què lo que's el correu es veu que funciona molt malament. Et dic això per què la varitat aix de dir-te com qu'estem acampats per el camp y no

hi ha més que oliveras. No tenim o tinc atra diversió y alegría que quant rebo carta teva y poguer sapiguer algo del que pasa per aquí y de la nena. Ja emb diràs a que's diu per aquí de la guerra. Per aquí no sé si és el mateix cansansi que's porta que quan totom dia que dintre poc temps s'acabarà, però jo no sé en que es fundan, jo la baritat aix de dir-te, no o veix tan a prop com molts diuant. No sé si hauré canviat de naturalesa o que. El cas és que tinc molta gana y sempre estarie menjant. Auria estat molt gras si quan era aquí a casa aguéts tingut tanta gana. Aixís és que per a mi en cuestió, d'això no cal que pateixis, pel demés, estem encantats de la vida, ves si estic vé, que si no fos per tu y la nena, asta crec que me'n agradaria. Però penso tant en vosaltres duas y en la vona vida que teníam, qu'això no em deix viura tranquil. Malaïda guerra, ves si es podria acabar!

Fa cosa de dos dias qu'al anar a una companyia de amatralladores, de casualitat bareix trobar al gendre de la *Guerxa*. Per aquí anem molt escasos de aigua, quasi que apenas es podem rentar. Encart qu'et digui això, per menjar y beurer encart no ens en fa falta. Per hara encart som al mateix puesto, a 6 km. de Perelló y a uns 80 de Tarragona. També escaseixa bastant el tabac. Fa dos o tres dias que bareix escriure't una carta dien-te que avia tardat uns dias en escriure't, perque el tinent ens avia dit que faria un viatge en el camió de l'armeria, aquí a Tarragona i ens pendria a mi y aquell xicot de Tarragona. Per hara es veu qu'això [no] se a fas, pot ésser que això serà un atra dia. Tinc molt poca confiansa en lo asunto internacional y la beritat voldria pegar el que devem. Ja em diràs la quantitat que tens y si estàs disposada a fer això que et dic, lo que tu diguis, a mi m'és igual. Sensa altra cosa que dir-te, es despedeix de tu y de la nena que vós estima en tota la ànima.

Lluís Bofarull

[PD] Encar que siguem al mateix lloc, la adresa ens la an canviada, aixís es que hara és tal com segueix: 11 Divisió, 100 Brigada, Armeria, T. núm. 3 CC 5. Josep Maria, de la Baya, [Vallvé] aquell home que té aquell noi que sembla beneit, emb deu 15 ptes. de un tub de ensulfatar que li baix fer.

11

En campanya, 19 de juny de 1938.

Molt estimada Maria y Milieta: T'escric aquesta carta per dir-te que ja tinc al meu poder aquell paquet. Ja l'esperava, puix no emb creia que el rebés tan aviat, m'ha vingut molt vé, portava ja uns pantalons molt bruts. Quant m'escriguis ja'm diràs el que en aquet paquet bares posar-mi, jo només bareix trobar-i tres rajolas de xocolata, vallanas, un llapis, trems, sabó, una pluma, agullas cosir, dos semarras, una granota. Dic això per què estranyo de que no m'aixís enviat el tabac, sapiguent que m'agrada tant. Segons emb dius en la teva carta de una tercera carta que bares enviar-me, explican-me l'asunto de la instància, aix de dir-te que ja la bareix rebre y té la bareix contestar. Encar que sàpiques que tinc destino, voldria qu'això de la instància n'ho descuideixis. Bares enviar-me la tinta amb una ampolla masa alta y hara ja me se atrabucat, però encar me n'a quedat. Estic molt content del mono, emb farà molt de servei, puix només tenia uns pantalons sols.

Sobre's el que amb demanas qu'et digui a hon emb trobo, ay de dir-te que ja t'ho ainat dient en totas las cartas. Ahra emb trobo a sis kilòmetros del Perelló y a uns vuitanta de aquí a Tarragona. Però potser avui ja no sarem aquí, puix tenim ordre de marxà, no sabem a hon anem fins que somb a puesto, ni tampoc quan marxarem, quant sigui jo et diré a hont amb trobo. Quant el teu jermà tingui destino ja m'o diràs y emb donaràs la seva adresa. Feu los posibles de que pugui arreplegar qualsevol cosa menys el fusell. Ja'mb diràs si bas rebent las cartas, pues te n'escrit moltas. Per ací ja moltas ilosions que la guerra ja toca al seu fi. Només voldria ésser un rato amb tu per parlar una miqueta, vós enlloro molt. Tan se val a tu com a la nena, no ja cap dia que no somhi cosas que es refareixen aquí a casa. Cada dia tinc de matar-me'ls pollets, però són de bastan bona rasa, puix no pican gaire. Sense atra més, dóna recorts a la família y tu y la meva filleta rebeu de que vós estima en tota la ànima, forsas petons y abrasadas, vostre.

Lluís Bofarull

[PD] Digas a la meva cunyada Pilar qu'et dongui la adreça del teu germà. Ja em diràs si as rebut el giro.

12

En campanya, 21 de juny de 1938.

Volgut germà:

La meva dona m'ha escrit dien-me que fas molts viatges al Perelló, lo qual ella valdria per enviar-me algo per menjar, tu que la veuràs, diga-li que per menjar no amb fa falta res y després tampoc podria anar-o a recollir com ella diu. Lo que si voldria, si pogués ésser, una maleta, una voina y tabac. Estic mol vé, salut!

Lluís Bofarull.

[PD] No sé si al rebre aquesta [carta] ja estarem aquí.

13

En campanya, 21 de juny de 1938.

Molt estimada Maria y Milleta.

Resta al meu poder la teva tan estimada, com esperada carta, fexa del dia 13 del que som. Referent del qu'amb dius del Blay. És cosa qu'o sento molt, puix em creia qu'era una atra cosa. Anteriorment ja bareix escriure't una atra carta notificant-te de qu'abia rebut el paquet. Referent al que dius de las ballanas de que si las hauré rebudas...aix de dir-te que'eran exelens. Si mai tingués la sort de poder venir al camí o que tenim aquí a la armeria, en compraria un sac y pagant cada un la seva part. Ens el partíam amb els d'aquí la armaria. Del qu' emb parlas de enviar-me patacas y ansiamb, encar que m'agrada molt, no vull qu'o facis, primerament perque el Parelló no me i deixarien anar y segona per què encart que el teu jermà Pau [Gavaldà Curull] sigui per aquí, poser emb serà difícil pogerlo veure y encabat que per el menjar lo qu'és per a mi no cal que pateixis, no et creurias may com m'i amotllat en las circunstàncias y principalment en el menjar, asta jo mateix no m'en puc avenir y alguna vegada o die als companys: «la meva

dona quan serà a casa m'agés donat aquet menjar li aguera tirat pel cap». La vida qu'aquí fem, és bastan bona, ojalà els pobras qu'estan a la campanya la pogesin fer. Mengem fasols, sigarons, carnt en conserva y carnt congelada, pernil, patatas, algunt dia temvé ens donant peix, també arròs. Això no creguis que'ns donguin cada dia, sinó qu'és per na bariant. Ara fa uns quants dias qu'em donant bacallà. Lo que m'agradaria que m'enviesis, si Josep pogués trobar la manera de poder-me'o fer arribar asta mi, fora una maleta y una boina. Bareix escriure't una carta dien-te qu'e teniam la ordre de marxa. Em penso qu'es deu aver suspès, puix ja fa uns quants dias encart som al mateix puesto. Ja o crec si m'agradaria ésser aquí, em vosaltres per a menjar aubarcocs y no tan sols pels aubarcocs, sinó per què aixís podríem viura junts. A part de la família no ja res qu'emb fasi pensar tan en casa, com són las cosas del camp, puix tu ja saps en en cuestió de la fruita y del menjar que sempre penso en lo que no hi ha. Avui mateix en acabat de fer aquesta carta, en faré una per Pau [Gavaldà Curull] i li diré que més o menos emb digui allí a hon es troba. Fa uns dias que barex parlar amb una dona de Riudecols qu'abia vingut a beure el seu marit, que també és de la quinta del vint-i-set y precisament ahir bareix parlar en una atra [dona] que vingué de Picamoixons, aquesta era soltera y vingué amb atras per beurà'l seu novi, li bareix preguntar com se o arreglava per venir aquí, de seguida em digué que no y aconsellaria a ningú que fes aquet viatge, puix vingué de Reus asta aquí a peu, sense que cap camió la dexés pujar y després vareix enterar-me que tingué de cadar-se al ras. Tot això per arribar aquí y no trobar el seu novi, puix ja era a fora. Et dic això perquè si mai intentas venir (cosa que no o voldria), et facis càrrec del que puguis pasar. Estranyo qu'en una carta'mb diguessis que tenia la instància aprobada y hara en aquesta carta amb diguis qu'encara no o està. Ja fa molts dias que bareix escriura't una carta entra'l qu'et deia, et demanava que m'enviesis la adresa de J. Torrens (Reus). Pel que es veu es pardan molts cartas, puix amb las que tu contestas donas a compendrer qu'en reps molt pocas. Sensa atra cosa més per dir-te que només voldria qu'al rebre aquesta, gaudi-guessis tan tu com la Milieta, de tan bona salut com és la meva per la hora present. Rep tant tu com la meva filleta, un sens fi de petons y abresadas, vostre qui té sempre el pensament en vosaltres.

Lluís Bofarull.

14

En campanya, 24 de juny 1938.

Molt estimada Maria y Milieta:

T'escric aquesta carta per fer-ta sapiguer que la maleta la bareix rebre el dia mateix que bares enviar-me-la, la qual bareix fer molta festada amb la fruita y tot el que bares posar-me-i. No tenias necessitat de posar-me més roba, puix amb la que tinc, ja en tenia massa. De petacas y enciam tampoc en volia, puix això tinc de coure-m-o devant dels companys y em sap molt de greu per què beix qu'amb la vista se o menjan. Al dia que bareix rebre la maleta jo y aquell xicot de Tarragona, en bàrem fregir aquell crabesó y ens fèrem una amanida que bàrem sopar de primera. De las avallanas bareix donar-ne un grapadet per cada un.

Aixís és que no m'enviis res de menjar asta que te o digui y si vols enviar-ho, envia cosas que las pugui amagar, per què de no ésser aixís el cort no emb basta y o vaix repartin y no emb queda res per a mi. Lo que semble qu'aixís tingut por de enviar, és mexa de ensendador. També vareix rebre la instància que ba ferme aquell xicot, però no la cursaré per què el tinent m'ha encomanat en grant manera de que no o fasi, puix diu que amb podria causar algun disgust i que no pateixi que aquí a la armeria també estic vé, puix que nosaltres no anem quasi mai a las trinxeras. Diu que només hi ha hanem quan no hi ha tiros, per arreglar si cal alguna màquina, però això és en casos contats y només i va el que'l tinent esculleix. Tinc molta gana, si ara pogués fer la visita de aquí a casa estaria molt gros. Avui asta 'l tinen me a dit que m'engraxaba. Al mateix tems de fer-ta aquesta [carta], també ni ai fet una per aquell xicot de la instància.

Res més per avui, sinó qu'al rebre aquesta carta es trobi gaudin tan perfecta salut com és la meva per la hora present. Fes forsa petonets a la nena de part meva y tu també reben uns del qui més te estima, teu.

Lluís Bofarull

[PD] Ja emb diràs si a la màquina treballan. Ja diràs si as rebut el gir de 300 ptas.

15

Constantí [sic], 26 de juny de 1938.

Molt estimada Maria y Milieta:

No boldria altra cosa qu'al rebre aquesta [carta] que gosési-u de tan bona salut com és la meva per la hora present. Fins avui no hi testat aquellas arengadetas que bares enviar-me. Las ai deixat testar en aquell company de Tarragona y també n'hi regalat cuatra al tinent. Aquells companys que tenia a Salou, emb digueren la atra dia que ja eren fora de Salou, diu qu'es feren voluntaris per fortificacions y es troban uns quans quilòmetras lluny de aquí a hon sóc jo. La atra dia bareix anar cap al tart a pasar un rato en aquell xicot de Vilallonga [del Camp], qu'està casat a la Massó y li vareix portar unas cuantas vellanas y tres o cuatra peras, lo qual estigué molt content, es ferem petar la xerrada y quant fou més tart m'en varex tornar a la armeria a descansar. Avui també de causalitat e trobat un xicot de la meva quinta, que treballava a casa Vilà. Aquest xicot és castellà y tu no'l coneixas. Avui com molts dias, ha hi somniat qu'havia vingut aquí a casa amb permís, tan solament per unas horas. Tenias demunt la taula molts tomaques y pebrots, la qual me'ls anavas empacatan perque'ls prengués. També i avia la meva mara y una jermana meva. Però hi havia una atra cosa que m'interesa més que tot això, hi havia la nostra filleta qu'al beura'm, se me a tirat al coll y m'a fet un patonet d'aquells que sap fer tan vé. ¡Que bona nit es pasa quant es podan somniar aquestas cosas. Escriu una mica més sovint y diga'm alguna cosa de la meva mara, que d'encà que sóc fora, ni tan sols m'és donat recorts de ella. Et dic això perque bareix escriura't una carta dien-ta que diguesis a la meva mara y als demás família que no se o prenguesi en mal si no els escrivís, puix preferiria més escriura't a tu sola. Voldria que m'anessis enviant algunt sello, encart en tinc, però amb fa por de acabar-los y aquí escaseixan molt. Tem si poguessis trobar tabac, cosa que trobo molt difícil, puix aquí fa set o vuit dias que

no ens en donat gens. No te'l demano tan solament per a mi, tan sols te'l demano perquè aixís tinguent tabac, sempre aconseguí alguna cosa dels teus superiors. També excasexa molt el calçat. Quant haxis rebut el gir ja m'ho diràs. La última carta rebuda teva amb dius que tinc un paquet al Parelló, no sé si vols dir aquella maleta que bares enviar-me pel meu germà o es tracta de un atra. De totas maneras ja o faré mirar per algun o atra, puix jo no puc anar-i. Tindria de demanar permís al meu tinent, después aquet crec que té de demanar-o a l'Estat Major. Dóna recorts a tots els meus amics y a la família. Ja em diràs com anat la collita del blat i com està tot això de aquí. Sense atra cosa més que dir-te, es despadeix de tu y de la nena, jo que vós estimo en tota l'ànima. Forsa petons per la nena.

Lluís Bofarull

[PD] Diga'm si tens notícias dels meus navots, també la sort del teu germà Martí i Josep Espanyol, si fa de xofer o de a que, val.

16

En campanya, 27 de juny de 1938.

Molt estimada Maria y Emilieta:

Hastà 'l meu poder la teva carta fexa del dia 22 del qu'som, Si vols pagar lo que devem en aquella casa de Barcelona, puja pasetas 406, la casa és Pireire,¹ la qual trobaràs un catàlec al calaix de la taula de la botiga, que de allí en podràs treurar la adresa, fas un gir y després fas escriurar una carta notifican-los-hi que tal dia y tal fexa els i bars anviar la esmentada cantitat. També dec unas 160 ptas a la casa Virgili y Guasc, qu'està'l carré de Engusto. En aquesta casa y pots fer passar al meu germà Josep [Bofarull Vallvé]. Segons amb dius en la teva carta de que't pregunto las quantitats que devem y dius que no ho saps, no és això el que et preguntava, sinó que et demanava que'mb diguessis la quantitat de pasetas que teniamb. Referent al qu'amb dius de la guerra, no tinguís port que això no serà res, que avansin una mica més o menys de terreny, no hi vol dí res, per què diu que qui guanya la última batalla, aquell s'emporta la victòria. Aquesta serà nostra, perque guanyarem la última batalla. Però de totas maneras prega què la guerra s'hacabi aviat. La majoria, per no dir tots, no desitgem atra cosa, puix pel que's veu, el soldat ja no té cap ganas de lluitar, està molt abatut y molt poc entaranat.

No podràs envihar-me atra cosa millor que aquet tros de paper embrutat de tinta per la meva filla. Sempre et portaré al demunt, com y porto el seu retrat. Torno molt més balent, sinó tingués sempre el pensament en aquesta tan, estimada criatura. Puix estic moltíssim bé, però aquet neguit que tinc de pensar amb ella, sempre amb rossega la ànima. Potser et donaràs comta, veuràs que aquesta carta està amarada de llàgrimas. Fa dos o tres dias qu'encart no penso amb ella, tinc de plorar primer. Principalment quant escric, com que no puc enviar una bicicleta per la nene, en aqueta plana te envio unas quantas llagrimetas per las hi fasis vesar, que són del papa, aquí és l'únic que per ara li puc enviar. Potser te entristiràs al llegir aquesta carta, puix et demano que m'ho fasis, per què jo i disfruto molt poguent-o explicant, puix [quan] escric, em penso que sóc entre vosaltes. No té esveris quant escriguis, puix ja algunas cosas que no estan acabadas

de escriurer i no sé entenent. Per ara la salut y la gana són molt bonas, aixís com o desit-jo per tu y la nena y demés família. Rep una forta abrasada y fes petonets ben forts de part meva a la Milieta y malaeixis al feixisme, puix ell és el culpable de totes quantas penas tenim, salut, teu.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ Es refereix a la casa Pirelle.

17

En campanya, 29 de juny de 1938.

Molt estimada Maria y Milieta: Tot just hara que som la migdiada, me s'acut de qu'en unas de las tevas cartas amb recomanas que baixi al Perelló per si podria trobar el teu jermà Pau [Gavaldà Curull]. Això no'mb serà posible, puix que tu ja saps que sóc amb una divisió, que de tot ja, menos llibertat de anar amb algun lloc. Et dic això perque diguis al teu germà que potser tindrà més llibertat, que sigui ell que vingui a veure'm, puix tindria molt de alegria de poguer parlar amb algun de la família. Puix jo no amb crec poguer veura a ningú fins que la guerra estigui acabada. Que'mb crec no trigarà gaire. Jo per hara emb trobo a uns dos-cents metros de la carretera que va del Perelló a Rasquera y a sis kilometros del Perelló, tocant a la esmentada carretera. Enfrente mateix de la armeria ja un rètol que diu: «Armeria de la 100 Brigada», aixís és que si pogués vindrer no podria etibocar-se de cap de las maneras. Lo que només podria pasar (amb que quant rebràs aquesta carta y quant o sabrà el teu jermà, ja hauran transcorregut vuit o deu dias), fora de que no m'hi trobàs, que ja fósim a fora. Bareix escriure al Sindicat reclamant lo qu'emb baran prometre y encart no m'han dit res. Estic molt desenganyat de estas cosas, si de aquesta en surto amb vida, amb crec qu'el aver d'anar a la guerra no hi euré perdut res, sinó ans al contrari, que hauré après alguna esperiència, la que potser de aquesta hora ens serà més veneficiós per nosaltres tres. Prega que no duri gaire e que aixís ens pogem tornar a reunir en aquella felicitat que si més hara avíhamb disfrutat y res més, petons per tu y la nena.

Lluís Borafull

18

En companya, 2 de juliol de 1938.

Molt estimada Maria y Milin: Resta al meu poder la teva carta de fexa del dia 24 del pasat mes. Resulta que aquesta carta que tenia de rebre-la dos dias més aviat que la que bareix rebre ahir, puix la de ahir era del dia 26. Lo que em fa patir més, que m'axis dit que la Milieta s'ha trobat un xic malament, per què em penso qu'encar no estigui malalta. Si per aquellas cosas, això las boldria que m'o diguesis. També beix qu'emb dius qu'as rebut el giro, puix aixís que torni a cobrar et tornaré enviar-te ptas., per què jo dels cuartos no en tinc de fer res. Com pots

suposar aquí ens falta tot y no ens falta res, no sé com bols que'te o digui. Els qu'estem acostomats com jo, naturalment qu'ens falta algo, però de tot el qu'emb fa falta, ven bé puc pasar, puix emb menjo el menjar qu'ens fant aquí a la armeria, com primer qu'hi aixís, asta hi ha dias que repateixo, és clar que són els més clars. Hara fa uns quans dias qu'això del menjar escasexa un xic. Veig que segons en la teva carta tens ganas de enviar-me alguna cosa. Amb això aix de dir-te que fasís el que bulguis, només emb sap greu perque tindràs de molestar molt a casa teva y després per què'mb fa por qu'aquests paquets no es perdin, per què algun dia donerà el cas de que ací ja no hi serem i allavors el paquet es perdrà. Posa't d'acord amb al meu germà i fes el que creguis més convenient. Al Perelló, a mi m'és impossible anar-i, puig que tindria de demanar permís i això es pot demanar, però ja tinc segur que't diran que no, segurament qu'és la única paraula que saben dir vé. Potser el meu jermà trobarà la manera de fer-ho arribar hasta mi, puix aquella maleta me la baran portar. En fi, fes el que bulguis. Referent el que dius que tens por de anar a Tarragona a fer-vos retratar, aix de dir-te que la meva alegria és de que no hi vagis, puix el retrat de la nena ja'l tinc y el teu també. Ja volia dir-te això en una carta, puix estem enterats dels bombardeixos de aquí a Tarragona. Diga'm de seguida a que fa la nena y no li estaivihis res, tan se val per ella com per tu. Segons es veu per aquí es prepara una gran ofensiva per part nostra. No sé com deu funcionar això de correus, m'estranya de que no aixís rebut las cartas que bareix enviar-te, que ja els avia rebut, puix la granota ja la tinc bruta de tan de tems que la tinc. De roba per a rentar no te n'enviaré gens, que ja la rentem nosaltras mateixos. Dóna recorts als meus companys y al mestre Baranguer¹ y Casimiro [Rovira], Pitu ferré,² etc. etc. Per aquí per ara estic de primera, disfruto de una bona salut, com també de bona gana, com aixís o desitjo per baltras mateixos. Esperant de tu novas, et dono una bona abrasada y forsa patonets per la nena, vostra.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ Es refereix a Manuel Berenguer Ganigué que exercí la seva docència a Constantí entre 1931-37, fins que es traslladà a Tarragona. Agraeixo aquesta informació a Albert Solé Fernández.

² Es refereix a Josep Cusidó, d'ofici ferrer.

19

Juliol, 2 del 1938

Volgut germà:

Digas a la Maria que si vol algo, que o fasi, però a de éser en la condició de fer-me-o arribar asta mi, pues que jo de cop esté los Mone[g]ros, per anar al Perelló. Diràs també que la maleta ja la bares rebre y la (...) també.

Salut, teu germà.

Lluís Bofarull

20

En campanya, 6 de juliol de 1938

Molt estimat germà: Per mitjà d'un veí de un mas de aprop de aquí a hon sóc, t'envio aquesta carta per què diguis a la Maria que m'envii el sigüent:

Unas espardeñas, uns quants tomaques y pebrots per amanir, puix si pogués, ésser voldria donar-me el gust de poguer manjar-me una amanida. També voldria unas quantas sevas, un xic de vinagre i un litro de oli. Si considera que molesto massa a casa seva que o compre amb un o altra. Tembé voldria unas cuantas avellanas, en fi lo que bonament pugui enviar-me. Ja emb direu com s'està de menjar aquí a la rera guarda, puix per ací fa uns quants dias que la ració qu'ens donant és bastant insuficient. Recorts per la mare y demés família y també per la Pilar. Diga-li qu'em envi-hi la adreça del seu germà. Rep un abràs del teu jermà.

Lluís Bofarull

[PD] El paquet deixat a la campa del Perelló que aquet homa que't parlo, es cuidarà de portar-lo aquí.

21

En campanya, 3 de juliol de 1938. [núm. 1]

Molt estimada Maria i Emilieta: No saps pas tu el poc que m'ha costat de pasar aquesta semana, ha estat degut això en que quasi cada dia ha hi tingut carta teva i això fa de que sembli qu'estigui entre bosaltras. Ja fa alguns dias que bareix enviar-te una carta atès y una atra'n aquell xicot que me la va enviar, explicant-vos el motiu de per què no havia fet res, perquè la firmés el jefe responsable. Potser a horas de hara ja la auràs rebuda. Com tu desitjes des de aquesta carta comensaré a posar-t-i el número, puix així com tu dius sabrem si se'n pert cap. No [ho] sé, però amb sembla que de cada carta qu'amb fas, vas perdent més la serenitat, (quan menys jo aixís ho interpreto), jo no [ho] voldria això, sinó ans al contari, voldria que mengesis forsa, com tembé et cuidesis. Tan se val tu, com la nostra fillete. Un dia o atra, serà tart o serà aviat, que tinc ganas de tornar aquí al bostra costat, que és en lo que penso més i fora per mi el disgust més grant que podria tindrer, que quan arribés aquesta hora qu'a de ésser tan felisa, no o pogués ésser, per què la deixadesa que aguessis tingut una de les dugas esterieu faltas de salut. No vull de cap de las maneras qu'estuviis res mentres tinguis una paseta, vull que fasis la vida normal, com si jo fos aquí entre vosaltres, qu'espirtualment sempre m'i teniu. Per a mi no cal que pateixis gents, (encart que ja sé qu'això no pot ésser), estic per la hora present molt vé. Tinc molta gana y de salut també estic molt vé. El treball no és gaire pesat, puix la nostra misió només és arreglar màquinas de guerra. Segons deixas entrebeura en la teva tan estimada carta, el teu gust seria de venir a beura'm, no et bull dir qu'o facis, ni que no o fasis, fes lo que bulguis. Però si mai o fas, fes los posibles de poguer aconseguir un pase. Emb sembla que no et costan gaire de pasar los dias, dius que fa tres mesos que no ens emb vist y només en fa quasi dos. Si Maria si, hara te estimo més que may. Un no sap fins a on arriba la seva estimació

fins que no es troba en puestos com són aquests, tan lluny dels seus éssers més estimats i sense cap probabilitat de poguer-us fer cap dia ni una visita. Que més desaspera y desagreïda aquesta vida quant tens la missió imposada de tenir-la de pasart de aquesta manera! Qinas ganas tinc sempre de poguer-me fer petar la xerrada amb una persona de la meua classe. Molts dias vaix després de sopar a pasar un ratet en aquell xicot de Vilalonga [del Camp], Sans i aquell atra de Monblanc, també diu que són per aquí a prop. Ja fa una pila de dias que no em donant gens de tabac, mira per aquí a vore si en pots trobar alguna mica. Res més per avui, només voldria que al rebre aquesta carta gaudis de tan bona y astensa salut, com és la meua per la hora present. Rebeu tan tu com la nena, un sens fi de patons y abrasadas de qui s'estima en tota la seva ànima, vostra.

Lluís Bofarull

[PD] La casualitat a fet que amb vingués a las mans aqueta sinta roja, la qual te l'envio per què fasis un llas per la Millieta, salut.

22

En campanya 8 de juliol de 1938 [núm. 2]

Molt estimada Maria:

Restà'l meu poder la teua carta, fexa del dia 30 de juny y també l'última maleta que bares enviar-me, aquesta vegada bareix anar al Perelló, junt amb al tintent, per què ja'mb pensava que hi tenia algo, en entrar en aquet pobla, bàrem trobar un camió que ja me la portava. Ba fer los posibles de poguer hanar al Perelló, més que per res, per si podia trobar-i el meu jermà, doncs bareix estar molt de pega, puix només feia qu'una hora qu'avía marxat. Del que contenia la maleta n'estic molt conten, principalment dels tomates y la fruita, en aquet mateix dia per la hora de sopar jo hi aquell xicot de Tarragona, ens bàrem fer una amanida de allò millor y avui precisament en aquesta hora que te estic escrivin, estem fent una sanfanya de carabaso, pataca, seba y tomate, em penso que serà molt bona. No estranyo gens de qu'amb diguis que quant veus tanta fruita y tantas cosas de las qu'a mi m'agradan, et posis a plorar i n'et facin profit quant té les menjas, però jo no o vull això, jo vull que mengis forsa y que no ploris y qu'estiguis ven tranquila, per què jo estic molt vé, ves si estic vé, que si no fos tan allonyat de vosaltres, quasi que baix a dir-te que ni apenas pensaria en casa. Creu qu'estic molt vé hi ara només amb falta qu'escrhis alguna cosa per estar millor i si no te o vols creurer, vina algun dia a veure'm y t'en convenseràs. Del que'mb parlas de enviar fruita per a tots pagant el que toqui per a cada un jo ja emb crec que s'i avindrian, però tindrias qu'enviar masa cosa, per què ans eramb dotse i ara som una vintena, aixís és que sino et dic res més, sabràs això, no vull qu'envihs més que per mi sol. També'mb vingué molt bé el vi que bares enviar-me, però hauria preferit més que en comtas de ésser un litro de vi, agués estat de oli. Ja fa dias qu'estic enterat de que as rebut el giro. Ara ja hi cobrat, dintre pocs dias t'en faré un atra, també de 300 ptas. Ja t'ho diré. Del que dius en la carta qu'et digui lo que tens de enviar-me. Aix de dir-te qu'envihs el que bulguis, puix tot o trobo molt bó. Diga'm si de aquestas duas maletas que as enviat, vols que t'en torni una o sinó la donaré n'aquell company de Tarragona. Res més, sinó desitjant que te

animis una mica, es despedeix de tu y de la nostra filleta. Qui vós estime'n tota la ànima, vostra enllorat,

Lluís Bofarull

[PD] Cosas de afeitar no cal qu'enviïs res, encar no m'ahí afeitat. En aquesta carta que tinc rebuda t'as descuidat de posar el número. Sinó veus de enviar algun sello, vindrà dia que no podré enviar-o. Ara en aquest moment me s'a tornat a trebocar la empolla de la tinta, quant enviïs algo, envia'm una que sigui més ampla de cul y més a vaixa, al escriptori de la màquina ni ha una de patiteta, salut.

23

En campanya, 9 de juliol de 1938 [núm. 3]

Molt estimada Maria y Emilieta:

Hastà al meu poder la teva tan estimada carta, fexa del dia 30 del passat mes y com amb ella desitjas em tobo gaudin de la més perfectada salut i bona gana, com aixís vós ho desitx per a vosaltras mateixos. Jo estimada Maria, ja no tinc la tristó que tu creus. Per això tampoc vull qu'en tinguis tu, sinó ans al contrari, buldria qu'emb demostresis que tens més alegria per què aixís al pensar que tu estàs un xic alegre, fa que jo no pateixi tan per vosaltres i això permet de que també disfruti un xic més d'alegria. És llàstima que per fer-me una carta a mi aixís de gastar tan de paper, doncs ja pots enviar-me-la tal com et surti a la primera vegada. Sols m'hi posis forsa cosas, emb penso que jo las entendre. Aquella adbertència qu'et bareix fer en una carta, o bareix fer més que per a donar-te a conèixer qu'en las cartas qu'envias, també se coneix a l'estat de nerviusisme qu'et trobas. Ja t'enviat alguna carta fen-te sapiguer que habia rebut la maleta y també el tabac. De tabac te n'avia tornat a demanar, per què tinguent jo tabac potser podria, (o fora més fàcil de aconseguir), algo dels meus superiors. En cas de que tinguis de passar algun dia sense pa, voldria m'o diguessis, puix mentres fos aquí, t'en podria enviar algun, encar per aquí no ens sobra gens, però podria esalviar-lo alguna mica y te'l podria enviar. El cas és que no en falti per la nena.

Ja diràs si Martí encart [és] a la Semà.¹ Pensa que hi rebut la segona maleta, que menjo, ni un rei y tinc una gana que no crec aver tingut may, puix tot m'ho menjo i sempre quasi que quedo emb gana. Ja pots creure que res més voldria per a vosaltres, que poguéssiu tindre tan bona gana y salut com la que disfruto jo fins ara. Ara que tot això no serveix perque em pugui engraijar. Té altras cosas qu'el rosseguent l'ànima, per lo tan li gast tan tots aquells aliments que per notrí el seu cos necessita. Donaràs recorts a la meva mara y a demés família, com també als meus companys, digas a Casimiro [Rovira] que bosqui pòlvora, qu'aquest any també tenim d'anar a casà. Si tens ocasió de comprar un centenar de sellos, compra'ls, doncs si no ne envias de tan en tan, vindrà dia que no podré escriure't. Ahir també vingué una noia de Barcelona a veurer el seu homa. Es veu que no deus rebre totas las cartas, puix té hi demanat l'adresa del jermà de la Pilar i encart no me l'as enviat, com també el que fa Josep [Espanyol] Manco. Sense altra més per avui, s'abrasà i us dona forsa patons, vostre.

Lluís Bofarull

[PD] Ja amb diràs si as rebut aquell [que] las bareix posar amb una carta que era per la Milieta. Ja cartas que quant las revo, només estan uns tres dias, en a més ni hi han que n'estan vuit y nou.

Observacions

¹ Es refereix al Camp d'instrucció del Parc Samà, de Cambrils

24

En campanya 22 de juliol de 1938.

Molt estimada Maria y Milieta:

Serveixi aquesta per fer-te sapiguer que tinguérem un bon biatge y qu'emb trobo si fa o no fa'l mateix puesto qu'erem antes, però potser avui mateix tindrem de marxar. No enviïs res per hara asta que jo t'o demani, puix hara ja no fora tan posible poguer-o rebre. Esperan novas tevas, es despedeix el teu estimat, qui t'envia per tu y per la nostra filleta forsa petons y abrasadas, teu.

Lluís Bofarull

25

Terme del Perelló, 24 de juliol de 1938.

Molt estimada Maria: No boldria atra cosas qu'al rebre aquesta [carta], gaudeixis, tan tu com la Emilieta, de tan bona salut com és la meva per la hora present.

De casualitat al dia sigüent bareix trobar aquell xicot de Vilallonga [del Camp], qu'està casat a la Masó, li vareix explicar el viatge que bareix fer a Salou. No cal dir que tingué molta alegria de que jo vagi fer aquest viatge, però també li féu un xic de tristesa, puix a en ell també li agradaria tindre aquesta sort de poguer hanar abraçar els seus éssers estimats. Que sigui molt més optimista del que per allà me explicaràs com te os arreglaràs, per anar de Salou a casa. No sé que més dir-te, hi ha tan pocas cosas per explicar-te per ací. Només vull dir-te qu'estiguis ben tranquila i que mengis més, tan se val tu com la nostra filleta. Aviamb si un atra dia torno a tindre la sort de tornar a venir, es trobaré tan prims com bareix trobar-os. Sen res més, rebeu un fort abràs y molts petons de qui vós estima en tota la ànima y mai no vós olvida, vostre estimat.

Lluís Bofarull

26

En campanya, 28 de juliol de 1938.

Molt estimada Maria y filleta meva: Té escric aquesta carta des del terme de Miravet, per ara estic molt vé y gaudeixo de molt vona salut, com aixís desitjo per vosatras mateixas. Maria, emb corregut uns quants quilòmetras detràs de

l'enemic i per tot arreu a on pasem, no troven sinó casas abandonadas, trobem molt de material de guerra, mantas y moltas prendas de roba, també moltas cartas y en ellas quasi en todas hi ha l'imatge del bruto de Franco y moltas estampas religiosas y medallas. Pasem molt ratos lleigin las cartas que trobem abandonades, disfrutem molt lleigin-las. Principalment las cartas es refereixan a los éssers animorats. La vida per aquests móns de Déu és molt aborrida, quasi que sempre acampem per el camp, puix qu'en els poblas no pots atensar-t-i per por a la aviació y encart qu'em i pogués anar, no hi faria gran cosa, puix no hi ha cap persona sivil. Aixís que vaix pasan dias vahient més les calamitats de la guerra. Semble mentida qu'una nació pugui suportar aquests gastos tan orrorosos que ocasiona aquesta y el més gros, és el que està fent la homanitat de armar aquestas horrosas guerras, res més que per matar-nos nosaltras mateixos. Per mi no cal que pateixis, per la hora present estic molt vé y si mai pasés cap percans ja te o faria sapiguer, estic a bastants kilòmetros de la línia de foc, aixís és que com si estés a reraguarda. Res més per avui, només vull dir-te que si estàs alguns dias sense rebre carta meve, no en fasis cas, puix en aquests, avans que t'a fet la correspondència no y a del modo que pots. Rep del teu estimat que vós estima en tota la ànima, qui vós envia per mitja de aquesta carta molts petons y abrasadas per tu y per la nostra tan estimada filleta, que mai deixo de pensar en ella.

Salut i asta la victòria.

Lluís Bofarull

27

En campanya, a 6 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria y Milieta:

Al rebre aquesta carta voldria que gaudiguéssiu de bona salut, com és la meva per l'hora present. De cada dia que baix passant aumenta més el meu sufriment per vosaltras. Des de qu'ens bàrem deixar a Salou, que no sé res de vosatras. De la mateixa manera que jo no rebo cap carta teva, em penso que no deus rebre'n cap de meva. Això tembé em fa patir, puix el meu desitx fora qu'l menys sapiguesis de mi. T'escric aquesta carta de sota una figuera, privat de tots luxes y comoditat. Fa uns dias que bareix escriura una carta a la meva mara. Ja em diràs si saps algo dels teus germans. Avui, poc antas de escriurer aquesta carta, al pasar per el batalló a reparar los fosells, i trobat al xicot gran de casa Manolo *Sardenet*, diga-u als seus pares, que segurament els donaràs una alegria. Ara! Tot gust t'escric aquestas paraulas, m'entregan dugas cartas tevas. No vulguis sapiguer la alegria que tinc, és com si jo vós tingués a vosatras mateixas. M'alegro molt que la nostra filleta li regalis tans juguets. Doncs la alegria encar és més gran quant el seu para fora el seu degut, fora de regalar-los-hi ell i ara, per aquesta malaïda guerra, està imposible de poger-o fer! La sort me acompanya, que si acabo aquest desespero en salut y li feré els meus de regalos. Dóna de la meva part, las més expressivas gràcias en aquests estadans que tenim al pis, que jo els i agraeixo moltíssim tot quan fant per la nostra estimada filleta. Del que'mb dius en una de las tevas cartas referent al permís qu'el Sindicat amb té demanat, aix de dir-te que jo no amb fio de res. Ja et tinc dit mentas

vegadas que d'aquesta brigada només s'en pot esperar una cosa y encar menys hara que estem esperant. Per ara las operacions en aquest sector estan un xic paralitzadas. Per ara emb trobo uns quants klm. més amunt del Pinell [de Brai], per la part dels túnels de Bot. De això no en fasis cas, puix no cal que intentes de enviar-me res, que tampoc arreberia i a més tan aviat som a un lloc, com a un atra. Tindria algunas cosas per asplicar-te referent a las calamitats de la guerra, però prefereixo fer-o quan poguem parlar nosaltres dos. Per ací també es veuan alguns enxufats, si fa o no fa com els de reraguarda. Referent als bombardeixos de Tarragona y Reus jo n'estaba enterat per els diaris. Pel que es veu aquesta mala gent, quan se'ls pica una mica els dits, no saven fer atra cosa que girar-se cuantre les poblacions civils. Es veu que de aviació en tenen molta, puix per aquí, quasi que contínuament n'estan passant per demun nostre. Sense atra cosa més que dir-te, sinó que donis recorts als meus familiars y amics, es despadeix de tu y de la nostra filleta, que vós estima en tota l'ànima, vostra.

Lluís Bofarull

28

En campanya, 7 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria y Emilieta:

T'escric aquesta carta per dir-te que restan al meu poder ells sellos que junt amb una carta bares enviar-me, cosa qu'en la anterior carta bareix descuidar-me de dir-te-o. Amb molt de sentiment-encart que tu potser en tindràs una alegria, aix de fer-te a sapiguer que vareix tindre la desgràcia de perdre la pipa. Però hara molt menys que quasi no ens donant gens de tabac, de continuar aixís, casi qu'emb desacostumaré de fumar. Com que ja se acostava l'ivernt voldria qu'et preocupessis per una gequeta de pell, que fos de las bonas. Això ho trobaràs a Valls, que s'en fabricant moltas. Però això vull que compris si no et costa massa pasetas, doncs és una llàstima, puix aquí las prendas de roba ban de qualsevulgue manera y després que m'estimo més que'l cuartos t'els gastis per tu y la nena, que no vull qu'estalvieu res. Tinc uns guants de punt que'mb semble que són molts bons, els vaix arreplegar amb una xabola abandonada per els faxas. Boldria qu'em donessis la adresa del teu germà Martí, puix poser un dia tindria la sort de poguer-lo beurar, doncs per aquí també opera el Campesino.¹ Ja emb diràs quins rumors corren ací referent a la guerra. Ara precisament en aquet mes de agost amb fa pensar alguns ratos en las cosas de per aquí, puig era en aquest temps, quant comensaba arreglar las cosas de la fàbrica, per arreplegar las brisas de la collita que ja s'acosta. Ja emb diràs si aquest any treballaran aquí a la fàbrica. Dóna molts recorts al meu cunyat Faliu y als meus companys, també al mestre [Manel] Barenguer. No sé a que més dir-te per avui. A! ja'mb diràs si es donant molt de pa per aquí. Per aquí a hon som ja i comensa a ver-i algunt reïm madur, també hi ha moltas ametllas. Per ara el menjar ba bastant vé. Per aquí a on sóc, no es té atra cosa probar-li tot, que menjar *ranxo*, però per això no cal que pateixis, que tinc molta gana y tot m'o menjo. No esperant atra cosa que s'acabi aquesta tan maleïda com criminal guerra, per reunir-se amb vosatras,

qui vós estima en tota l'ànima y qui mai espiritualment es separa de vosaltres, vostre.

Lluís Bofarull

[PD] Força patonets per la nena, qu'és el únic que puc enviar-li.

Observacions

¹ Valentín González González (1909-1983), fou un militar comunista que dirigí el 5è Regiment i més tard la 46ena Divisió, participant en els fronts d'Aragó, Lleida i Batalla de l'Ebre.

29

En campanya, 7 de agost de 1938.

Molt estimada Maria y Milieta:

Resta al meu poder una altra carta fexa del dia 25 del pasat mes, o sigui la primera que bares enviar-me. Emb ella dius qu'et digui allà a hon em trobo, per què aixís emb faries un paquet i me l'enviarías. Ja t'i ascrit algunas cartas qu'ara ja les deus tenir al teu poder, dien-te més o menys allà a hont sóc. Però això dels paquets per ara o tindràs de deixar còrrer, que fora imposible poder-los rebrer. Quan no tinc res que fer, que només pensar en la família y las cosas de casa, sempre veig y sento la meva filleta que plora per anar amb al papa. Això si qu'emb mata, més m'estimaria no pensar mai amb vosatras. Soposo el que devias cansar-te de fer el viatge de Reus a casa amb la nena al coll. Referent a la ofensiva que'mb parlas, ja se a prés, ja deuràs aver-te'n entarat per els diaris. Ara que jo emb creia que auria estat algo més sèria, pel que es veu ja se a parat! Ojalà aquesta fos la última y tots els qu'estem separats dels nostres éssers més estimats, poguèsim tornar-nos a reunir amb ells! Quina alegria fora a la de tots! Ara per ací quasi que tots som catalans, pares de família, quasi tots, n'hi ha molts del 25 y del 26. Ja emb diràs si saps algo dels teus germants. Segons dius, es veu que per aquí i ha molt de trànsit de autos i que comensa ésser un xic parillós. El meu gust fora de que si tu veus que comensa aver-i perill, marxesis de Constantí, per què 'mb fa port qu'algun dia no vinguesin els avions faixistas a tirar-i bombas. Tots els pobles que per aquí amb conquistat, aquesta maleïda gent els van aplanan tots. De aviació és veu qu'en tenan molta a més, sempre van voladas de vint-icinc a trenta. Jo per ara estic molt bé de salut, com no desitgo altra cosa més que per vosatras. Ara fa uns quants dias que s'an destinat als batallons a reparar lo armament que s'avaria de la línia de foc. Això a fet de que pugui co-nèixer més de a prop las calamitats de la guerra. Si las maras, las mollers, las nòvias, tots en general sapiguesin las calamitats que soporta una guerra, pots ven creurar que avui mateix se acababa. Tindria ganas de explicar-te algo referent a això, però o crec més oportú per el dia que ens poguem beurer. Res més per avui. Res més per avui. Rebeu del qui s'estima en tota l'ànima, molts petons y abrasadas. Digas a la Milieta qu'el seu papa pensa molt amb ella i que un dia vindré per no separar-me de vosaltres.

Lluís Bofarull

En campanya, 9 d'agost de 1938 [núm. 1, 2, 3, 4, 5 i 6]

Molt estimada Maria y Emilieta:

Resta'l meu poder la teva carta fexa del dia 1 d'agost. Segons en la teva carta, emb dius que de ensà de aquesta ofensiva no saps notícias mevas. Això és degut al trasbals que porta un moviment d'aquesta mena i el correu no funciona normalment. Per a al rebre aquesta, em penso que ja hauràs rebut atras cartas mevas, puix te n'ascriu bastantas. Fa uns quants dias que rebo carta teva, no vulguis sapiguer la alegria que tinc y el que m'agrada contestar-las tot seguit, doncs aixís, emb semble com si tanmateix tinguéssim una conversació contínua i emb fa la afecta que no es trobem tan separats com verdaderament estem. Només emb sap greu de escriura't tant sovint, per què aixís quant deus estar uns quants dias sense rebre carta meva, emb figuro el que deus sufrir y as de pensar que mentres estem en ofensiva pots trobar-t'i alguna begada. No estranyo gents de que no sapiguen notícias del teu jermà Albat, puix duran aquets dias un no pot escriurer quant bol. Quant sapigues algo d'ell, ja me o diràs i emviamb la seva adresa ben detallada. Podria donar la casualitat qu'algun dia el pogués beurar, qui sap si algun dia aurem estat a prop un de atra y no se aurem vist. Per aquí han posat bastantas forsas del Campesino, jo ia pregunto, però com que no sé la seba adresa, ningú emb pot donar raó. Referent en el qu'emb dius de aquesta ofensiva, quasi quasi que també sóc del teu paré. Estimada Maria, i ha havia pensat qu'el dia 1 d'agost eramb la Festa Major i disfrutàvem molt, però no volgué recordar-te-o per no fer-te entristir més del que deus estar-o. Tingués paciència y confiança, qu'un o atra any ja podrem celebrar-o. Deixa que la nena mengi forsa présacs. Ara qu'el seu para no en pot menjar, almenys que en mengi ella, això rai qu'es una fruita que no fa malt. Avui aquesta tarda ahí nat a beurar aquell xicot de Vilallonga¹ i s'emb fet patar un rato la xerrada. Fa uns dias que bareix escriurer a Sans de Vilallonga [del Camp] i m'han retornat la carta, diem-me que l'an canviat de cos. També fa un o dos dias que bareix escriurer al teu germà Josep [Gavaldà Curull], a veura si emb contestarà. Diga'm si la padrina sap res de Joan y del Ismael. Com ja bareix dir, baix enviar una carta a Joan i la baren retornar. Digas a Manel [Grau], Sardanet que cada dia veig el seu xic grant, diga-li qu'està vé. No bull recomanar-te atra cosa que si aquí al poble veus que i ha perill, marxis al Raurell, a una masia. Doncs si baixesis els pobles que no saltres avem conquistat, la aviació, els a deixat tots xefats i emb la por que quant es llensin de anar als pobles grans, no baixín als petits. Res emb doldria més, (si acabo la guerra amb vida y salut), que a tu y la nostra filleta que tan estimo, vós agués pasat alguna cosa desagradable y que'l tornar a la meva llar no i trobés aquell escalf que tan agradable és, tan m'estimaria tornar com no. No sé que més dir-te, emb semble que per avui ja sóc bastan extens y encar o fora més si pogués escriure't el que jo voldria. Bueno que'l rebre aquesta carta es trobi gaudin de tan bona y perfecta salut, com és la meva per la hora present. Rep tu y especialment la nostra estimada filleta, allò que els meus llavis no us poden donar, però que per mitjà de aquesta carta vós envio petons! vostre.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ De Vilallonga del Camp documentem el naixement de tres germans amb el cognom Sans Aluja, Josep (1913), Antoni (1915) i Francesc (1919). Dec aquesta informació a Pilar Riera.

31

En campanya, 12 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria y Emilieta:

Ja fa almenys tres o quatre dies que trobaràs en falta lletra meva, no ho estranyis, doncs durant aquets dies no m'estat possible poguer-o fer-o. Durarà uns quants dies que no podràs rebre notícies meves tan sovint com fins ara. Tenim molta feina y no emb permet que pugui escriure't tan sovint. Jo per la present continuo estan bé y per mi no cal que pateixis. Per avui no tinc més per a dir-te, només que'l rebre aquesta gaudeixis tan tu com la nostra filleta, de tan bona salut com és la nostra per l'hora present y que rebeu del que vós estima en tota l'ànima, forsa petons y abresadas, vostra.

Lluís Bofarull

[PD] Ja estic enterat del bombardeix del Morell, ja diràs si varen fer moltes desgràcies. Fa uns dies que bareix escriure una carta a casa teva.

32

En campanya, 15 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria y Emilieta: Resta al meu poder la teva carta fexa del dia 5 d'agost. Ja té ahi dit en algunas de las cartas que t'enviat, que durant aquesta ofensiva, et trobaràs que passaràs alguns dies sense saver res de mi, doncs degut al trasbals que porta això, las cartas no funcionan normalment. El fet de rebre tres cartas de una begada, demostra'l mal funcionament d'això. Jo per l'hora present continuo gaudint de una bona salut, com aixís mateix o desito per vosatras mateixas. Podria molt ven ésser que si es prengué una atra ofensiva hi anessim nosaltras mateixas. Però aix de dir-te que si la pogué passar com aquesta no amb faria res. No vull parlar-te de res de la guerra, puix reconec que bal més fer-o així. Digas al meu cunyat Faliu a vore a que sap dels seus fills. No sé a que més dir-te, perque per aquí ha hon somb n'és veuant atra cosa més que rosas i romanills i pasant molt pocas cosas que té les pugui explicar. Rep tan tu com la nostra filleta forsa petons y abresadas, qui vós estima en tota l'ànima, vostre enllorat.

Lluís Bofarull

33

En campanya, 16 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria y Emilieta:

Resta'l meu poder la teva carta del dia 3 d'agost, troban-me gaudin de una esplèndida salut, com en la teva'mb desitges, que igual sigui per vosatras.

Estranyo molt de qu'encar emb diguis que no as rebut carta meva, doncs d'ensà que bareix marxar de Salou, qu'en porto moltes d'escritas. Referent el qu'emb dius de Salou, aix de dir-te que precisament bàrem marxar per pendre part en aquesta ofensiva. Auria estat molt raro que no aguesim conegut la guerra, doncs és una cosa que totom l'avem de conèixer, puix ni hauran molts que la coneixaran tota la vida. Sense atra més que dir-te per avui, per què com tu i ha pots veurer, tinc molt pocas cosas per explica't. Junt en la teva carta en bareix rebre una atra del teu germà Josep [Gavaldà Curull]. Diu qu'està molt bé i es disculpa de aver estat tan de temps sense escriurer. Rep tan tu com la nostra filleta, molts petons y abresadas del que bós estima en tota la ànima, vostra.

Lluís Bofarull

34

En campanya, 16 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria:

Al rebre aquesta carta no voldria atra cosa que disfrutés de tan bona salut com és la meva per l'hora present, finalment o voldria per la nena. Ara estem bastan retirats del front, i ha rumorts de si pasarem el riu [Ebre] per descansar uns cuants dias. Si això es confirmés ja t'o faria sapiguer. Digas a algun de la junta del Sindicat que si es donés manya, hara potser fora la hora de demanar permís per arreglar els llibres de la fàbrica. Tota begada que com et dic estem descansant i emb crec que si no hi ha res de nou, descansarem alguns dias. Jo per ara estic molt vé i per a mi no cal que pateixis. Per ací a hon somb mangem molts reïms, que ni ha bestans. Rebeu del vostre estimat forsas petons y abresadas i especialment per la Emalieta, qui bós estima en tota l'ànima, vostra.

Lluís Bofarull

35

En campanya, 19 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria:

Resta'l meu poder la teva tan esparada com estimada carta, fexa del dia 9 del mes que somb, troban-me gaudin de tan bona salut com tu desitges, la qual igualment desitjo jo per tu, comb per la nostra tan estimada filleta. No estranyo gens que la tardansa de aquestas cartas meas et posin tan desesperada, per que considero el que deus patir. Pots comtar que sempre deus pensar el pitjor. Jo per la hora present estic molt vé i per a mi no cal que pateixis. Suposo el soroll de las explosions que deveu sentir per aquí, doncs as de sapiguer que a comparació-pel que deus suposar tu, no se sentan tan fortas de aquí. La que fa de que se sentin tan de aquí a hon ets tu, és el resò de las montanyas. Avui tinc un malt dia i tot plegat per la sort qu'ha tingut aquell company de Tarragona. Ell y el tinent, avui mateix han marxat a Salou per reparar l'armament qu'allí hi avia, cosa que comb tu saps lo que me auria agradat a mi, però que i farem, és la que com tu dius i no em queda atra remei que pendrer paciència. La família de aquest xicot

estan al Molnàs, però com que jo estic bé no vull que hi vaixis. Primera per què tens de suposar que siguent ell aquí a Salou no sebrà res de mi, (del que emb pugués pasar de aquesta hora endavant) y segona que tens de pasar per Tarragona y a Tarragona i tiran moltes bombas. Al qu'és aquí a la armeria, els que quaden estan molt contents de la marxada de aquests dos, principalment aquet company meu el podan queixar molt poc. De la nostra filleta ja m'en pots parlar tan comb bulguis, de las cosas que fasi y que digui, puix ni qu'amb possin trist cada moment. En voldria sapiguer alguna cosa y tu en las teva cartas no m'en parlas gaira. Qui sap si al dia menys pensat podré venir a pasar algun ratet amb bosaltres. Tinguis paciència i no't desesperis tan, procura pasar els mals ratos que dóna la guerra tan vé com puguis, amb això no hi podem acabar res, és com un malt qu'ens a portat la naturalesa i nosaltres per si sols no i podem fer res. Espera que quant s'acabi aquesta maleïda guerra ja procurarem donar-nos, (si això no ens priva de res), tan o millor vida com fins hara ens aviamb donat, acompanyats de la nostra tan estimada filleta, procurarem muntar una llar que no hi falti res. Si podem tindrem de fer la pau del perdut! Estic molt conten de que'l fill que tenim sigui una filleta, per què aixís que tinguem acabada aquesta guerra, ja no caldra que pateixi per a cap més. De ésser un fill, potser algun temps ens hauria tocar patir atra volta i aixís ella no caldrà que sofreixi las calamitats tan desastrosas que porta una guerra comb aquesta. Comb bareix dir-te en una carta, [anterior] de aquesta, hara estemb de descans i si la junta del Sindicat bol intentar de demanar permís, ara fora la ocasió. Referent al qu'amb parlas dels paquets, no cal que pateixis. Quan veixis m'en pugués enviar ja te o diré. Aquell xicot de la Masó que està casat a Vilallonga [del Camp], està ferit, però segons amb digueran és de molt poca importància. Esperant que acabi aquesta maleïda guerra, es despedeix de vosaltras qui vós estima en tota l'ànima i per mitjà de aquet paper, vós envia el que amb els seus llavis no pot enviar-se, vostre estimat.

Lluís Bofarull

[PD] Dóna recorts a l'Anton del cuartel y als demás companys y família.

36

En campanya, 20 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria:

Avui no hi rebut carta teva, però no obtan això tinc ganas de escriure't, potser aixís tindràs més cartas mevas. Sabràs que per la hora present estic molt bé de salut, com aixís mateix desitjo per bosaltras mateixas. Maria, estic comb quasi totomb, molt tip y retip de tanta guerra, més quant tan com polític com social, es rep un desengany tan gros com el que a mi m'està passant. Pots ben creure qu'el meu desitg més grant fora poguer beurer ben prompta aquesta malaïda guerra acabada per sempre més, per aixís cuidar-me més de las cosas de casa i procurar de que entre tu, la nena y jo, a poguer tenir una vida quant més falis millor. Quin dia serà aquell que podrem lograr això! Quant m'escriguis explique'm algo de la nena i li dius qu'emb fasi una carta per el seu papa que l'enllora moltíssim, dia-li qu'el seu papa quan torni li comprarà una bicicleta i li donarà tots els gustos y compliments que ara aquesta malaïda guerra ens pribra. Si

tens umor de ensenyar-li res, et prego que li ensenyis una cosa, qu'és de maleir el feixisme y els feixistas, puix ens an donat y ens dóna massas amargors. Per què d'atra manera s'el pugués tractar. Emb creia qu'això de la guerra auria tingut un fi més ràpit. Ara'mb sembla que això ba bastant llarc. Ja'mb diràs quins rumors corren per aquí. També boldria qu'emb diguessis algo del que pasi per así al pobla. Boldria escriurer una carta als companys del bart. Però com que no puc fer-los hi la carta tal com jo sento, desisteixo de fer-o. Dóna'ls recorts de part meva. Digas a Casimiro [Rovira] qu'enlloro molt aquell temps qu'anabem de ca- sera. Voldria dir-te moltras més cosas, però ara no emb benan, aixís que per avui emb despedeixo de la nostra filleta donan-vos un sens fi de patons y abrasadas. Vostra que vós estima en tota l'ànima.

Lluís Bofarull

37

En campanya, a 22 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria. Quant rebis aquesta carta boldria que tan tu com la Emilieta, us trobéssiu gaudin de tan bona salut com és [la meva, en] la hora present. T'envio aquesta carta per fer-te sapiguer qu'al dia d'avui t'ahí fet un giro de 310 ptas., quan las tinguis al teu poder ja o diràs. Per l'hora present continuemb estan de descans, encar qu'això no és un tal descans, però baixa, aixís poguesin acabar la guerra. Demà probablement torni a a escriure't, avui no trobo cosas per dir-te. Rep tu y la nostra filleta molts petons y abresadas del qui vós estima en tota la ànima. Vostre que mai vós desolvida.

Lluís Bofarull

38

En campanya, 22 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria: Resta'l meu poder la teva carta del dia 13 d'agost, troban-me disfrutan d'una bona salut, comb la teva carta desitjes, la qual igual desitjo per tu y la nena. Junt amb la carta també bareix rebre aquesta factura qu'et retorno y tembé els recibos de l'ajuntament. Comb tu pots compendrer, referent a la factura, jo des de aquí no puc aclarir res, encart que a mi emb sembla que té d'estar liquidada, puix de això de aquestas làmparas ja fa molt de temps i ara las casas no se esperan tan per cobrar. Els dius que jo sóc a la guerra i que m'és imposible de aclarir això. Que s'esperin asta que torni. No paguis cap recibo de l'Ajuntament, puix hara, està ben clà, que la botiga no ens dóna cap rendiment i que jo sóc fora de casa i per lo tan, no treballa. Això ya'ls auria de sortir del cap. Digas-li que si bolen cobrar que buinguin aquí. D'el que'mb dius d'aquell xicot que es diu Lerové [Llavoré], si qu'és baritat i que per cert que quant estàbam junts, alguna begada emb ba fer, referit a la tia de l'Olle,¹ però la baritat, mai abia pensat a dir-te-o. Si veus may a la Papeta, digas-li que sigui en aquest xicot, si li és posible, que ja m'avia preocupat per ell i que ja sabia qu'estaba farit. La situació qu'emb trobo és bastan bona! Ojalà totom o pugués dir comb jo, per lo tan no

cal que te alarmis. Las cartas ja las baix reben, lo que arriban quan arriban, però las rebo. Junt en la teva carta ahí tingut una de la meva mara. M'alegro molt que Pau [Gavaldà Curull] tingui la sort de ésser a l'Ospitalet [de l'Infant]. Ja no me alegro tan, perque deu aver conagut las calamitats de la guerra, però m'alegra moltíssim que sapiguen notícias sevas. Envia la seva direcció. Per avui res més. Rebeu tan tu com la Emilieta, forsas petonets y abrasadas de qui vós estima en tota l'ànima y mai vós desolvida, vostre.

Lluís Bofarull

[PD] Els sellos ja els bareix rebrer.

Observacions

¹ Segurament es refereix a Maria Bofarull Solanes, germana del seu pare.

39

En campanya, 23 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria y Emilieta:

Restan al meu poder tres cartas tevas rebudes avui, totes tres a la vegada, fexa del 11, 16 y 19 de agost. Amb ellas veix que disfruteu de bona salut. La meva per la hora present és exelent, comb aixís o desitjo per vosatras mateixas. Amb una d'ellas m'asabentas de la mort del home de la *Guexa*, precisament un dia bareix pensar en ell, puix feia molt de temps que no l'avia vist. Ahir al pasar per las companyias a repasar la armament, bareix trobar un xicot ros, emb ba cridar y amb digué qu'amb coneixia. Resulta que aquet xicot és germà de la dona del teu cosí (Pau de la Sebastiana), qu'està casat a la Masó. Està a sapadors y és de la meva quinta, després de parlar bastan de rato amb ell vareix dir-li que si escriu a Pau, que li dongui recorts de part meva. Ja emb diràs si el coneixas. Celebro molt que m'aixis dit qu'el perill que tenia-u al poble aixi pasat, puix estava molt intranquil. No cal que pensis per ara ha enviar-me res, puix no tindrias manera. La única manera posible, encar que pasaria molts dias, [seria] enviar-o a Barcelona, carrer Londres, 162. Però comb qu'el que jo voldria que m'enviesis no és posible, perque ho rebria tot fet malvé, no cal que pateixis. Emb creia qu'hauríam pasat el Ebro per a descansar millor y m'avia format la ilusió que ens haurian donat permís. Però ja ahí perdut totes las ilusions. Ja'mb pasat massa temps. No saps ni pots afigurar tu, en quanta ànsia espero las tevas cartas i la alegria qu'emb dóna quant las rebo. Puig tot és llegir-les, comb contestar-te-las tot seguit. Me a fet molta gràsia allò que me explicas de la nena de la avellana y dels avions. Tant que hi penso en la nena! Sempre me la veig i me la figuro jugant, fent aquellas entramaliaduras que sempre fa. No i ha cap dia que no la veigi a Salou, pujada al bras d'aquella dona, fent senyals amb un mocadoret a la mà, mentres el seu para marxaba amb al camió al front! Quina alegria fora la meva, qu'aviat pogués tornar al bostre costat y a disfrutar de la companya tan dolsa de la nostra tant estimada filleta! Quina vida més amarga que portem tots els que som paras de família! No i aurà temps ni victòrias, que'ns puguin pagar las esprós qu'em portan aquestas batallas contra aquet malaït faixisma. Maria, ja no sé a

que més dir-te. Fes forsa patonets i abrasadetas a la nostra filleta, ara que jo no puc fer-ni qu'almenys no li faltin els teus. Vostre, que may no vós olvida.

Lluís Bofarull

[PD] T'ahi fet un giro de 310 pesetas, ja amb diràs quan la aixís rebut.

40

En campanya, 26 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria:

T'escric aquestas cuatra ratllas, tan solament per fer-te sapiguer qu'estic bé. La meva salut és bona, com aixís voldria per vosatras mateixas. Encar continuemb estan de descans. Si las operacions de aquet front es calmesin una mica, probablament qu'anésim a descansar a l'atra banda de l'Ebro. Quant m'escriguis, voldria que m'expliquesis algo del que pasi per aquí al pobla i també diga'm com ba'l menjar i si es donant molt de pa. Molts dias somio aquellas amanidas de pebrots i tomaques, creu que tindria moltas ganas de fer-ment un tip, de això algun dia en podria menjar. Però com que no hi ha ni sal ni oli, no en puc menjar. No sé a que dir-te per avui. Esperan que se acabi aquesta malaïda guerra i que ben pronta pugui tornar al vostra costat, es despedeix de tu y de la nostra filleta, donant-bos forsa petons y abrasadas, vostre que mai vós olvida.

Lluís Bofarull

41

En campanya, 29 d'agost de 1938 [núm. 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7]

Molt estimada Maria:

Restan al meu poder las tevas dugas cartas, fexa la una del dia 17 d'agost i la atra del dia 20 del mateix. Com amb ellas desitjas, em trobo gaudin de molt bona salut, com aixís o desitjo per tu y la nena y demés família. Ja pots dir a Manel *Sardanet* que el seu fill l'an canviat de batalló i no sé ha on l'han destinat, em penso que no sigui a fortificacions. Segons semble en la teva carta, és de que tinguis un xic d'alegria de que aixi perdut la pipa, doncs ja pots tornar-te a entristir, puix ja en tinc un atra, el que falta és tabac. Recordo qu'en una de las cartas que et tinc enviadas, et demanaba una gequeta. Per hara tu em dius que bols eviar-me també unas sabatas. Doncs aix de dir-te qu'hara estic penedit de aver-te-o dit, per què aquestas cosas balan moltas pasetas i per ací ban molt mal cuidadas, és a dir que quant més roba tens, més en fas malber i no té en donan may y si no en tens, de quant en quant t'en donant. Vull dir-te amb això que quasi preferiria que no m'enviesis res. Boldria fer com fant la majoria, fora enredos. Encar que jo puc tenir-o al camió de l'armeria, però de roba més m'estimo no tindre'n gaira. Bueno, mira fes el que tu bulguis o deixo a la teva mà, però aix de dir-te qu'els cuartos que tens de gastar-te amb això, prefereixo que t'els gastis o esperaremb gastar-se'ls per comprar una bicicleta per la nostra filleta, si com tu em dius li fa tanta ilusió. Si teniu de anar aquesta temporada a plegar avellanas en tota aquesta xusma com em dius en la teva carta, ja esteu ben posats en tan

de xibarrí com deuan moura. Fes de part meva un patonet en cada una. Celebro molt que això qu'a tingut la nena a la boca així estat poca cosa. Segons tu dius és el mal q'ans li sortia a la cara i hara li a sortit a la boca. Que acabi aquesta maleïda guerra, per què així poguem portar-la atra bolta a Vallfogona [de Riu-corb].¹ Tot quant m'esplicas referent a la picardia y als acudits que té la nena, emb fant molta gràcia. Emb fant tanta gràcia com tristor, tot just és hara en aquesta edat, quant aquets fillets tan estimats, fant més gràcia i moltes vegadas et farian pesar el malt humort, que de vegadas tens, ara's agut de abandonar-los per qui sap lo temps! Felisos ells y pobres dels paras! Quant m'escriguis, ja m'en pots posar de cosas de la nena, emb fant pasar molt bon rato. Beigt en las tevas cartas que bas millorant bastan en la lletra, amb un xic més de cuidado, farias una lletra molt clara i bonica. Junt amb aquestas cartas, hi rebut la adresa de Joan y Martí, probablement avui els escrigui.

Molt estimada Maria: Trobo molt bé que passant aquests moments tan amarcos qu'ens dona aquesta vida, aixís decidit pasar tots els moments al costat dels teus paras, així tu i tota la canalleta, que nosaltras abem deixat, potser lograreu donar-los hi un xic més d'alegria. Amb faig càrrec en la estat qu'es deu trobar la teva pobra mara, però que i farem, és la guerra! Nosaltras no i tenim cap culpa si ens tocan pasar aquets trasbalsos, són las dretas feixistas, que nosaltres prou [bé] que estàbam abans de aquet moviment. Tinc que encomanar-te de que mai, sense una forsa major, se té acodeixi de deixar el pis. Té adverteixo això, per què si mai te acodeix m'o digis. Sabràs estimada Maria, que jo encart no sé'l que i vingut a fer aquí, a hon sóc. Sóc de armer jo i un atra en un batalló. De feina en tenim molt poca i menys hara, qu'estem de descans. No fem guàrdia, ni res de això. La única feina que tenim és a donar una bolta pel batalló per si falta arreglar res y com et dic, de feina n'i ha molt poca, quasi que tot el dia jac. És molt avorrida aquesta vida, no t'o pots afigurar. Per aixòs m'agarda tindre cartas per què, a més de donar-me alegria, amb fan pasar millor el temps. Quasi totas las cartas las llaixeixo sis o set begadas. Degut al meu caràcter, deus estranyar potser ara digui en totas las cartas molt estimada i que tot siguin petons y abrasadas. Aix de dir-te Maria, que la cosas no se els dóna la importància quant s'els té, però quant estàs separat de ellas. Pots ben creurer Maria, que totas las paraulas que escric com ésser estimat, estan sortidas del fondo de la seva ànima. Sense res més per avui, es despedeix de tu y de la nostra filleta, el vostra més estimat.

Lluís Bofarull.

[PD] Molts patonets per la Emilieta, diga-li que sinó fos per ella, la guerra no emb fora tan pesada. Emb descuidava de dir-te que quasi cada dia beix combats d'aviació, però són bastan lluny, a bastanta alsada, això fa que un no els pugui beurar molt bé. Ja a hi vist caura alguns aparatos i comb els aviadors es tiran an paracaigudas. Fa bastant bonic beurer això.

Observacions

¹ Es refereix al Balneari d'aquesta població de la Baixa Segarra.

Resta'l meu poder la teva carta fexa del 21 d'agost, junt amb la teva també tinc la del teu para. Com amb la teva desitjas, en trobo gaudin de bona salut, com aixís mateix o desitx per bosaltres mateixos. Segons dius, beix que bas reben las cartas, però las reps duas o tres a la vegada, doncs a mi em pasa'l mateix. M'aconsellas que no tingui pó i dius qu'ls porucs els agafen primer. Aix de dir-te que de pó no tinc la que tu et creus, però si qu'aix de dir-te que tinc la que totom té. Això emb semble que m'o sé pendre bastan bé. Sóc més sanc fret del qu'emb creia, del patir que tu dius no et creguis que pateixi molt. El que més emb fa patir és l'estar tan sapatat de las personas a las quals estimo més, sino fosis tu y la nena, estaria molt més tranquil, però quan penso, principalment en la nostra tan estimada filleta, tinc una cosa que emb rosega l'ànima. Aquet és el patir que tinc jo. El demás patir és poca cosa. Si una vegada acabada la guerra puc tornar al bostra costat bó i sa (que jo tinc esperansas de tornar-i), els sofriments que me aurà causat aquesta malaïda guerra, ni menys els recordaré. Tornaré i si tens fe com tu dius i aquesta és la que té de curar-me a mi d'aquesta malaltia qu'és la guerra. Tinguis confiansas Maria, que quant torni, si el nostre estat econòmic ens o permet tenim de disfrutar tot el que durant aquet temps haurem perdut. Al costat de la nostra tan estimada filleta anirem pujant aquesta llar, que sembli ensorrada per la guerra, que no i falti res, umort, alegria y benestar. Ahir bareix enviar una carta'l meu cunyat Faliu.¹ Emb dius que la nena de cada dia es fa més bonica. Quina sort tens Maria de poguer-me dir això! Ves si jo tembé o podria dir, quina joia fora la meva! Però que i farem, no pot ésser aixís. No i obstan això tembé amb fa molta alegria qu'emb baixis dien que la nena es fa més bonica y es torna tan trapella. Molt estimada Maria i filleta meva, rebeu del qui vós estima en tota l'ànima forsas petons i abresadas. Qui mai os desolvida, vostre.

Lluís Bofarull

Observacions

¹ El Feliu era el marit de la seva germana Rosa.

43

En campanya, 31 d'agost de 1938.

Molt estimada Maria y Emilieta:

No desitjo atra cosa qu'el rebre aquesta carta's trobeu gaudin de tan bona i perfecta salut, com és la meva per la hora present. Quant estàbem més a la bora de l'Ebre, estàbem molt vé, hi havia molta fruita y també tomaques. Teniamb una dona que cada dia ens en portaba al maset qu'eramb. Però hara al separar-se més anllà, ja se acabat tot això. Per ara estic molt vé y tinc bastan més de umor que no tenia. Un tan si bol com no, es va amotllan en las cosas de la guerra y acaba per ésser un homa com els demás. Tots els poblas qu'hi passat, estan xafats per la aviació estrangera. Per ací, ells tenen pel que es veu, moltísima aviació, continuament estan bolan per damont las líneas de foc i reraguarda, molts aparatos. Si nosaltres tinguésim la sort de igualar-los amb això, la guerra fora qüestió de durar molt poc temps. Amb els tres mesos que porto de guerra, encart no ha hi vist un aparato dels nostres, això dóna a compendrer de que en

tenim molt poca. D'ensà que bareix deixar-te a Salou, que no hi sepigut més de tu. Jo ja hi ha crec que tu as escrit, però jo de carta encar no n'í rebut cap. No obstan y amb això jo estic tranquil, perque emb penso que no deu faltar-vos res y deveu estar tots bons. El que més me interesa és que pogueu sapiguer algo de mi. Sense atra, més que dir-te, em despedeixo de bosaltras, que bós estima en tota la ànima y mai vós olvida y vós envia envia molts petons y abrasadas. Molts patonets per la nostra filleta, vostra.

Lluís Bofarull

[PD] Dóna recorts als teus pares y a la Madalena.¹

Observacions

¹ La Magdalena és l'àvia de la seva muller.

44

En campanya, 3 de setembre de 1938.

Molt estimada Maria:

Fa cosa de cuatra o cinc dias, que no tinc carta teva, això fa de que passi uns dias molt avorrits, puix quant tinc sovint carta teva, paso uns dias molt més falisos. Segons una lley que ja fa temps que està en vigor, jo tinc el dret de que'l Sindicat emb refasi el sou de 120 pasetas semanals. Així és que si jo cobro de l'Estat 70 pasetas cada semana, el Sindicat té de refer-me les 50 pasetas que faltan per completar las 120. Jo i ha escriuria una carta a la junta del Sindicat, reclaman això, però tinc port que no emb contestariamb alguns dias. Voldria de tu que vaixesis algunt de la junta del Sindicat o algun de la Societat Obrera, perque et recorragués aquet asunto. La reclamació es veu legal y tens de creurer que tenen de abonar-te des del mes de maig. Deseguida que sapigues algo referen aquet asunto, me o dius, que si et contestan o et desestiman la reclamació que faràs, recorreré jo l'asunto de aquí mateix. Maria, no sé si'ls homas ens tornem criaturas o que és el que ens pasa. De uns quants dias qu'ens emb format la ilusió de que la guerra té d'acabar-se pronto, serà això las mateixas ganas? O endevinarem? Quina sort fora la nostra que poguèsim obtenir aquestas ilusions. Precisament avui, en arribar de dinar, s'ha presentat un xicot company de un dels xicots que jo estic i ens a dit que avia rebut una carta de un amic seu, dient-li qu'a Madrit avia mort una dona que avia prenosticat ans de morir que la guerra tocaria el seu fi durant el dia 15 del mes de setembre i que degut això, li barent fer un grant enterro. Serà baritat tot això? O són las mateixes ganas que tenim tots plegats de que això s'acabi pronta? De totas maneras, sembli que l'asunto internacional, semble qu'es vaixi posant del costat nostre. Avajam si de aquí a uns quants dias tornem a tindre un atra desengany. Que disfruteu de una bona salut, com és la meva per la hora present. Rep tant tu com la nena, forsas petons i abresadas, vostre que may os desolvida.

Lluís Bofarull.

[PD] Ja tinc cobrat aquet mes, tot seguit et tornaré a enviar 310 pasetas.

En campanya, 4 de setembre de 1938.

Molt estimada Maria:

Resta'l meu poder la teva carta, fexa del dia 27 agost. Veix amb ella que disfruteu de bona salut, com aixís és la meva per la hora present. M'a causat molta alegria la nova qu'emb donas del teu germà Martí [Gavaldà Curull]. Celebreria en grant manera, que tot quant feu per ell o poguessiu aconseguir. També m'alegra que Josep, el *Mariné*, estigui destinat a Tarragona. Sembli que totom estigui més de sort que jo, encar qu'aquí un s'anima un xic, perque de desgraciats ni han molts i moltíssims qu'o sont molt més que jo. Dóna molts recorts, tan a la Madalena, com a Josep, de part meva. Diga'ls-i que penso molt amb ells i en aquell paixet qu'ens menjàbam quant era a casa. Ja'mb feia càrrec que anavas a la avellana. Ja em pensava qu'ara eramb a la collita de avellanas. Referent el qu'emb dius de Lluís *Frarot*. És veritat, un dia vaix disidir enviar-li una carta, demanan-li un xic de tabac. Si un atra dia torna a venir aquí a casa, dona-li molts recorts de part meva y las més expresivas gràcias de tot quant té a donat per a mi. Segons dius, vols fer-me un paquet per enviar-me el tabac y alguna cosa més. Si vols enviar-me-o, ja saps com o tens de fer, tens de enviar-o a Barcelona, al carrer de Londres, 162. El paquet em penso que només té de pasar que 5 quilos. Et prego en grant manera que no m'enviis el pot de llet, doncs no m'agrada y el donaria amb algun company. Prefereixo més que s'el begui la nena. Amb una carta que ha horas d'ara ja deus tindrer al teu poder, et deia qu'estaba empenedit d'enviar-te a buscar jens de roba, perquè aquí s'en fa balber tanta com se en té. Si vols comprar per guardar-la, compra, però si me la envias. Quant estigui acabada aquesta guerra ens trobarem sense roba ni pasetas. Si tens confiansa de que la junta del Sindicat pugui conseguir el permís, pots esperar a que vingui i aixís no cal qu'envihis cap paquet. Si aquet esperat permís no es pot aconseguir, ja pots creurer que no podré abrasar-os asta que la guerra estigui acabada, puix la única manera de poguer venir ara, fora aquesta, sinó no tinc atra confiansa. Digas al de la junta del Sindicat, que si bolan benir per si aconseguen un permís, qu'o fasin quant més aviat millor. De pasar temps, podria donar el cas de que ja ens aguesim camviat de puesto. Ara amb trobo a l'atra banda de l'Ebro, entre'l quilòmetro 7 y 8 de la carratera que va del pobla de Miravet al Pinell [de Brai]. Que preguntin per l'armeria, de la 100 brigada. Junt amb la teva carta, tembé n'i rebut una del teu jermà Josep [Gavaldà Curull].¹ Segons diu, per allí a hon és ell, coneix molt poc la guerra, puix diu que per allí ja molt poca activitat. Molt estimada, ja no sé a que dir-te més, només et diré que las horas que paso més falisas, és per la nit. Quasi que cada dia somio qu'emb trobo entre els éssers més estimats i tembé amb els companys del bart. Una de las cosas que somio més són aquellas caseras que feiamb a l'any pasat. Això si que és unas de las cosas que enlloro més y això és degut qu'en aquestas cosas may avia disfrutat tan com l'any pasat. Quant escriguis ja m'esplicaràs que tal comb ba la collita aquest ant y com s'arreglan la gent per vermar. És despedeix de vosaltres qui per mitjar de aquesta vós envia forsas petons y abrasadas. Vostre que mai vós desolvida.

Lluís Bofarull

[PD] M'alegra que aixís comprat unas sabatetas per la nena, compra-li forsa cosas, que estigui ven contenta. Emb descuidaba de dir-te que si amb fas cap paquet, me hi posesis uns quants llibrets de fumar. També tindràs de preocuparte de paper per escriura y sobras, puix escrivin tan sovint, se en fa molta a via. Jo no sé que deu ésser degut, tinc una gana com un caball, tot el que'mb donan, emb menjo i encart no en tinc per a res. Els meus companys deien (auan fa un o dos dias que no m'an vist), que m'engreixo molt. Sobretot no o donguis cap més paquet al meu jermà. Primerament per què som un quart i mig més lluny de allí a hon èram i no tinc tantas probabilitats de poguer-lo adquirir y segona, que potser al rebre aquesta carta, ja no serem aquí. Per aquí es veu qu'es prepara una gran ofensiva, ja gran trasbals de topa i de material de guerra. Jo encart no n'o avia vist mai d'ensà que sóc a l'exèrcit. Això fa de al dia mateix que bàrem arribar. Bareix trobar un xicot de casa Ribets, de la Pobla, emb digué estava junt amb Pau Pàmias, Lluís Alegret ² y de atrás de aquí a Constantí. Diu que estaben molt a prop meu, però no'ls pogué veurer, perque aquella mateixa nit ja marxaren. No estiguis trista, emb penso que deus estar-o, perque cada vegada que emb separo de tu y de la filleta, per comtas de animar-te, emb poso a plorar com una criatura, no puc fer-i més, és el meu temperament. Hara que ja fa uns dias que estem separats, ja me a torne la tranquil·litat.

Observacions

¹ Josep, nat el 1911, era de la lleva del 32 i morí al front de guerra.

² Lluís Alegret Mañé fou assassinat pels nazis el 1941, al camp d'extermini de Mathausen-Gusen.

Observacions a l'apèndix

Hem intentat respectar la grafia original de les cartes, però per a facilitar la lectura i comprensió del text hem accentuat les paraules, hem afegit la puntuació a les frases i algunes vocals que hi mancaven. Les paraules en claudàtors són nostres, també les anotacions dels peus de les cartes. Agraïm les informacions que ens ha facilitat Josep M. Solé Barrufet, de Constantí, i Antoni Cid Pegueroles, de Xerta.